

Lunds Universitet
Socialhögskolan
SOA 203
VT-2002

Begreppet
och
Fenomenet
Moralisk Panik
- En teoretisk studie

Författare: Eva Malmstein
Handledare: Verner Denvall

Abstract

This composition deal with the phenomenom and concept moral panic. It is thoroughly a theoretical composition and therefor has exclusively secondary material been used.

The purpose of the composition have been that the writer shall study and analyse how the concept moral panic have been used and defined by the scientists who created and used the concept.

The composition have used the three following framing questions:

- Is it possible to decide if a phenomenom in society are moral panic?
- When is it moral panic?
- What's the critics about the concept moral panic?

Part one of the composition is about the different scientist and authors theories regarding social problems and the concept moral panic.

Part two is about the criticism against the concept.

Part three is an analys and a conclusion by the writer of this composition.

The result of my research showed that it depend on which theory you applie to the concept moral panic if the phenomenom exists or not.

Innehållsförteckning	sid
Förord	5
1. Inledning	6
Problemformulering	6
Syfte och frågeställning	7
Disposition och avgränsning	8
2. Metodkaptitel	9
Metod och tillförlitlighet	9
Forskningsprocessens kontext	11
3. Den Vetenskapliga kontext och idéskola som påverkat Cohen	11
Klassbakgrund och subkultur	11
Émile Durkheim	14
Robert K Merton	16
Birminghamskolan	16
Den psykiatriska professionen	18
Intressegrupper	19
Avvikande beteende och Sociala problem	22
Cohens modell och begreppet moralisk panik	25
Mods och Rockers	28
Konstruktivism och Realism/Objektivism	29
Olika förklaringsmodeller till sociala fenomen	31
Gräsrotsmodellen	32
Makt- elit- modellen	33
Grupp- intresse- teorin	35
4. Olika åsikter avseende Cohens modell och begrepp	36
Kritik av begreppet moralisk panik	36
Uppmärksamhetsfenomenet- våld	37
Moraliska entreprenörer	39
Syndabockarna och massmedia	39
Häxeri och vita magiker	40
En klassfråga	41
5. Presentation av analys	42
Gränser och normer	43
Klasstillhörighet	43
Ur ett ungdomsperspektiv	44
Experterna	45
Avvikarna och de dömande	46
Kännetecken	47

Massmedias roll	48
Reaktioner på Cohens modell och begrepp	48

6. Sammanfattning	50
Avslutande diskussion	50
Källförteckning	54

Förord

Jag vill tacka de personer som på olika sätt har hjälpt mig och gjort det möjligt att genomföra denna studie. Ett stort tack till mina informanter Malin Åkerström, Lars B Ohlsson samt Håkan Jönsson som alla har väglett mig och hjälpt mig att finna intressant och bra litteratur. Ett stort tack också till Verner Denvall som har varit min handledare och som har gett mig goda råd och tips under mitt uppsatsskrivande.

Ett speciellt tack till min vän Pia Öhman som har hjälpt till med korrekturläsning och som har ställt upp i alla underliga situationer. Tack också till min familj som stöttat mig och stått ut med mitt slit framför datorn varje dag.

1. Inledning

Problemformulering

Varje dag kan vi höra och läsa i massmedia om olika händelser, ofta om sorgliga och tråkiga förluster och olyckor. Om samhällsproblem, katastrofer, dramatiska ingripanden eller icke ingripande av myndigheter där de enligt massmedia borde ha ingripit. Moralisk panik omtalas som en utspridd känsla av att någon eller något hotar samhället och den sociala ordningen, det uppstår ett plötsligt och överdrivet intresse och oro över detta. Samhällsmedlemmarna ställer då krav på att något måste göras, hotet måste elimineras eller åtminstone kontrolleras. Skall man ha en skärpt lagstiftning, stifta nya lagar, tillsätta fler poliser, eller krävs det ”andra metoder”? Oftast ebbas dock intresset för den moraliska paniken snart ut och medierna börjar skriva och tala om andra händelser och fenomen i samhället. Moralisk panik brukar också framhållas som ett problem som är större än det i verkligheten är. Samhället drabbas sällan av moralisk panik när samhällsgränser och normer är tydliga, det är när dessa gränser blir suddiga och normerna förändras som sannolikheten för att moralisk panik skall utbryta ökar (Ohlsson 1997).

”Vad är det egentligen för koder som styr journalisterna när de väljer händelser och sättet att framställa dessa händelser? I sin bok om televisionen skriver Pierre Bourdieu att TV-journalister tycks bära särskilda glasögon som får dem att se vissa saker och blunda för andra. Urvalet av händelser är inriktat på det sensationella, spektakulära och ovanliga. Han menar att TV kräver en dramatisering i dubbel betydelse. Den skall både iscensätta det inträffade i bild och samtidigt spetsa till dess betydelse, situationens allvar och dess dramatiska karaktär. Journalister beskriver sålunda inte verkligheten såsom den är utan ger sin särskilda version av den. I den meningen har journalisterna en oerhörd makt över människors tankar, menar Bourdieu”

(http://www.socialpolitik.com/gamlanummer/arkiv2001/002/s17_hiltes_text.html).

När relationen mellan samhälle och individ börjar bli problematiskt kan man tala om socialpsykologi, centrering på enbart individen blir omöjligt i ett sociologiskt synsätt som istället koncentrerar sig på begrepp som kultur, värderingar, normer, social kontroll och makt (Månsson 1998). När det gäller moralisk panik finns det teorier och modeller som har olika förklaringar av hur moralisk panik uppstår och varför. Jag vill utforska vad dessa modeller står för och vad det innebär. Det var den brittisk/israeliske sociologen Stanley Cohen (1972) som myntade begreppet moralisk panik i sin klassiska studie *Folk Devils & Moral Panics- The creation of the Mods and Rockers* om uppståndelsen och oron som uppstod i samband med bråk mellan ”rockers” och ”mods” i Storbritannien på 1960- talet. I Sverige var det

”dansbaneeländet” och ”raggare” som var det etablerade samhällets stora samtalsämne och som sågs som ett problem då det kunde leda ”ordentliga” ungdomar på villovägar. Cohen var inspirerad av Émile Durkheim (Månsson 1998) och hans *anomi* begrepp som står för normlöshet, begreppet användes sedan också av Robert Merton (Ibid) i hans studie om avvikande beteende. Stanley Cohen var även inspirerad av Birminghamskolan som bedrev studier om arbetarungdomars livsvillkor, stil, smak, kulturuttryck samt klasstillhörighet. Birminghamsskolans metodiska och teoretiska forskningsinriktning tar sin utgångspunkt i ungdomarnas erfarenhet. Cohens avsikt var att med skillnaden mellan primär och sekundär avvikelse som grund visa hur avvikelse definieras samt hur betydelsefullt det är hur samhället reagerar på avvikelse (Ohlsson & Swärd 1994). När det gäller teorier om samhällets reaktioner utgår man ifrån att individen reagerar på hur samhället reagerar och att detta sedan leder till en process som i sin tur leder till en avvikarkarriär (Ibid). Den som en gång stämplats som avvikare upplever sig vara utdefinierad från det dominerande värdesystemet i samhället och utvecklar därmed en motkultur som förstärker avvikelsen, Cohen utgår från anomibegreppet i subkulturell teori. När det gäller den moraliska panik som utbröt har Cohen använt sig av katastrofteori och transaktionell analys. Han såg paniken som en produkt skapad av massmedia innehållande de effekter och den dramatik som behövdes för att frammana den moraliska panik som utbröt och som nu i efterhand kan tyckas vara ganska oskyldigt (Ohlsson & Swärd 1994).

Listan med moralisk panik kan göras lång t ex barnpornografi, narkotikafrågan, alkoholkonsumtion, dataporrt m m. Moralisk panik anses uppstå ur störningar i samhällets normer. Det pågår dock för närvarande en vetenskaplig debatt om moralisk paniks varande eller icke varande. Olika forskare ställer sig kritiska till begreppet och diskussionen rör sig om ifall det finns moralisk panik och hur vet man då när det är en moralisk panik samt vilka kriterier som skall finnas för att det skall kallas för moralisk panik.

Syfte

Syftet är att klargöra hur begreppet moralisk panik används, samt när fenomenen beskrivs i form av moralisk panik och i så fall av vem eller vilka.

Frågeställning

- Går det att avgöra om ett fenomen i samhället är moralisk panik?
- När är det en moralisk panik?
- Vilken kritik finns mot begreppet?

Disposition och avgränsning

Jag kommer att arbeta *deduktivt* (en teori som man vill pröva, bekräfta eller avvisa på vissa data) och som utgår från Stanley Cohen (1972) och hans teori om moralisk panik från studien *Folks Devils & Moral Panics- the Creation of Mods and Rockers*. Utifrån den kommer jag att undersöka vad andra forskare kommit fram till avseende moralisk panik samt hur kritiken ser ut mot begreppet. Jag kommer bl a att använda mig av Erich Goode & Nachman Ben Yehudas (1994) där jag också applicerat orsaksförklaring, ändamålsförklaring samt funktionell förklaring i sammanhanget (Gilje & Grimen 1992), detta för att förtydliga hur moralisk panik passar in i många olika modeller. Vidare kommer jag att titta på vilka argument som finns för och emot Cohens modell och ”moral panic” begrepp i Jonas Frykmans (1988) studie. Sociologen Malin Åkerströms (1996) kritik av begreppet kommer jag också att presentera ur antologin *kriminalitet, kultur, kontroll* samt ett kort stycke kritik ur Goode & Ben- Yehudas (1994) studie som nämnts i ovanstående text. Jag kommer även kort att beskriva lite om både tidigare och senare forskares tankegångar avseende avvikande beteende, sociala problem, samhällsnormer m m.

Efter inledningen med *problemformulering, syfte* samt *frågeställning* redogör jag för de *metodologiska tillvägagångssätt* jag har använt och varför jag valt den metod som jag har gjort samt tillförlitlighet. Efter det följer en presentation av *Den vetenskapliga kontext och idéskola som påverkat Cohen* där jag utgår ifrån tidigare forskares teorier, som Durkheim, Merton och Birminghamskolan, detta för att skapa en förståelse för var Cohens (1972) tankegångar härstammar ifrån. Ytterligare teoretiska referensramar presenteras också här samt senare synsätt på verkligheten och sociala problem. Under rubriken *Olika åsikter avseende Cohens modell och begrepp* tar jag upp diskussionen angående Cohens teori och kritiken av begreppet moralisk panik, vilka är centrala frågeställningar i denna studie. Resultatet av studien redovisas i avsnittet *presentation av analys*, därefter följer *sammanfattning och avslutande diskussion*.

Det kunde också varit intressant att ta upp ett aktuellt fall av moralisk panik i Sverige idag, men jag har valt att *inte* fokusera på det, utan intresserat mig för hur begreppet moralisk panik används samt när fenomenen beskrivs som moralisk panik. Det som också har intresserat mig är kritiken av begreppet moralisk panik samt diskussionen angående Stanley Cohens modell.

2. Metodkapitel

Metod och tillförlitlighet

När det gäller moralisk panik vilket är ett sociologiskt begrepp och ett samhällsfenomen är det lämpligt att använda dokumentanalys som metod vilket innebär att man ger vissa texter status som källor eller data för själva undersökningen. Eftersom jag har valt att göra en rent teoretisk studie som bygger på insamling av data i form av teorier och skrivna texter inom det givna området, kommer jag här att närmare beskriva den metod som jag har använt för att analysera texterna. Antóno Barbosa da Silva (1996) betraktar texttolkning och textanalys som en form av kvalitativ analys. Det finns olika typer av textanalys beroende på vilken typ av text man har tänkt analysera samt vilket syfte man har med analysen (Ibid). Enligt Barbosa da Silva tycks det vara så att en form av förförståelse är nödvändig för att över huvud taget kunna börja tolka en text. Förförståelse är en förutsättning inom hermeneutiken, (förklaringskonst) sedan skall förståelsen öka genom hela tolkningsprocessen. En viktig insikt inom hermeneutiken är att meningsfulla fenomen bara är förståeliga i det sammanhang eller den kontext som de förekommer i (Gilje & Grimen 1992).

Som sociala aktörer tolkar vi meningsfulla fenomen hela tiden, detta måste vi göra för att kunna interagera med andra aktörer. Ofta kan ett fenomenets mening vara oklart för oss och en del fenomen kanske är sådana att vi aldrig kommer fram till vilken mening de har. Hermeneutiken är relevant för samhällsvetenskaperna då en hel del inom detta område rör meningsfulla fenomen så som handlingar, muntliga yttranden och texter (Ibid). Meningsfulla fenomen som de försöker förklara är t ex beteendemönster, normer, regler, värderingar samt sociala rollmönster osv. Inom samhällsvetenskaperna måste man som forskare förhålla sig till en värld som redan är tolkad av de sociala aktörerna själva. Ett viktigt begrepp inom hermeneutiken är den hermeneutiska cirkeln vilken pekar på sambandet mellan det vi skall tolka, förförståelsen och den kontext det måste tolkas i. Den hermeneutiska cirkeln säger något om hur motiveringar av tolkningar ser ut, vad de baseras på eller vilken struktur de har. Det finns ingen väg ut ur cirkeln vari tolkningar alltid motiveras genom hänvisning till andra tolkningar. Detta innebär för att få en förståelse av begreppet och eller fenomenet moralisk panik att jag måste gå till olika texter som finns skrivna om begreppet och även se vilka tankegångar som kan ha påverkat Cohen (1972) att använda begreppet. Jag bör också se hur begreppet hänger samman med andra centrala begrepp i Cohens teori som t ex avvikande beteende m fl Man måste tänka på att pendla mellan en tolkning av hela verket och av enskilda formuleringar Gilje & Grimen (1992).

Jag har använt mig av dokumentanalys som metod, jag har i första hand utgått från Cohen (1972) för att skapa en förståelse för *hur* han använder begreppet moralisk panik samt *när* han beskriver fenomenen som moralisk panik. För att i möjligaste mån använda mig även av primärdata så tog jag kontakt med Malin Åkerström som är sociolog vid Sociologiska institutionen Lunds universitet, hon rekommenderade mig att läsa antologin *kriminalitet, kultur, kontroll* där hon själv har skrivit en artikel ”*Våldet*”, *en moralisk panik? – Emotionellt engagemang eller publika tyckanden?* Där fann jag hennes kritik av begreppet moralisk panik. En annan informant som jag kontaktade är Lars B Ohlsson, universitetslektor vid Socialhögskolan i Lund, som också har föreläst för oss under terminen, han rekommenderade mig att studera vad tidigare forskares teorier sagt om samhällsförändringar t ex anomibegreppet som härstammar från Émile Durkheim. Ytterligare en informant som jag tog kontakt med var Håkan Jönsson, forskningsassistent vid Socialhögskolan i Lund, som i sin tur rekommenderade mig att läsa Lars B Ohlssons (1997) avhandling, *Bilden av den hotfulla ungdomen* samt kritiken av den i Socialvetenskaplig tidskrift nr.1.98. Vidare har jag använt mig av Jonas Frykman (1988) *Dansbaneeländet*, i den fann jag mycket av den kritik som jag sökt efter. Det var positivt att få tag i en svensk bok då mycket av den litteratur jag har använt mig av har varit på engelska vilket har fördröjt mitt arbete p g a översättning. Annan litteratur som jag har haft stor nytta av för förståelsen av sociala problem och avvikande beteende är antologin *Perspektiv på sociala problem*, (Meeuwisse, Anna & Swärd, Swärd 2002 Red) vilken ännu inte är tryckt. Verner Denvall har dock haft vänligheten att låna mig sitt exemplar av manus. Jag har också läst några artiklar som jag sökt via Svenska Akademiens Ordboksredaktion. Via Internet har jag funnit en del om moralisk panik som skrivits, ofta som utdrag ur tidningsartiklar. Jag har också sökt i olika lexikon och uppslagsverk, det som jag haft mest nytta av är Encyclopedia of Sociology (1992) där det stod mycket om moralisk panik. Viktigt i sammanhanget är också att tillägga att studien inte har blivit så omfattande som jag skulle önska p g a tidsbrist.

Eftersom dokumentanalys kan sägas vara en indirekt metod, då man inte direkt observerar, intervjuar eller använder enkäter eller frågeformulär utan istället använder sig av material som redan är producerat av någon annan d v s sekundärdata kan man säga att det är en av nackdelarna med denna typ av analys. En annan nackdel kan vara att de dokument som är tillgängliga kan vara begränsade eller som i detta fall, mycket av litteraturen har varit på engelska vilket kan minska tillförlitligheten då översättningen kan vara feltolkad av mig. Det

finns även fördelar med dokumentanalys, som att man kan observera utan att själv bli observerad. Man har också möjlighet att gå tillbaks för återanalys då materialet är permanent (Robson 1993).

Forskningsprocessens kontext

Teorier om samhället måste förstås utifrån de sammanhang *kontext* de utgår ifrån och beskriver. Sociologisk teoribildning ser problem som orsakade av omgivande ekonomiska, sociala och historiska faktorer (Ohlsson & Swärd 1994). Vi bör som forskare ta hänsyn till de olika livsvillkor och samhällsförhållanden som formar människors liv och begränsar deras valfrihet och handlingsutrymmen (Eliasson 1995). Vi måste även se sambandet mellan människors privata problem och samhällsstrukturen för att få en helhetsbild av det fenomen eller den verklighet vi skall studera. Att lägga på minnet i forskningssammanhang är som Eliasson skriver att komma ihåg frågan varför? Att inte tro att man redan har hela kunskapen.

I nedanstående avsnitt presenterar jag den vetenskapliga kontext och idéskola som påverkat Cohen, det är en kortfattad sammanfattning som inte på något sätt, gör anspråk på att vara heltäckande.

3. Den vetenskapliga kontext och idéskola som påverkat Cohen

Klassbakgrund och subkultur

I detta kapitel undersöker jag dels tidigare forskares teorier för att skapa en förståelse för var Cohens tankegångar härstammar ifrån, dels moderna forskares tankar avseende subkulturer, samhällsstruktur, avvikande beteende, sociala problem samt klassbakgrundens betydelse. Jag undersöker olika förklaringsmodeller och synsätt på verkligheten och sociala fenomen, vilket är nödvändigt för att förstå hur samhällsproblem belyses ur olika perspektiv.

Sociologisk teoribildning betonar gruppens handlande före individens och ser orsaken till avvikelse i det omgivande samhället (Ohlsson & Swärd 1994). När det gäller moralisk panik och Cohens (1972) studie av mods och rockers eller t ex Frykmans (1988) studie av dansbaneeländet är det ett återkommande tema att dessa ungdomar som studierna avhandlar är från olika klasser inom olika tidsperspektiv och i olika samhällsstrukturer, därför måste man utgå ifrån den historiska kontext där handlingen utspelar sig, för att få en förståelse för att moralisk panik utbröt just vid dessa tidpunkter och i det aktuella sammanhanget. Begreppet

ungdomskultur står för de sociala och kulturella aspekterna för alla ungdomars livsformer men de är inga homogena kategorier utan differentieras efter ålder, generation, kön, etnicitet, geografi, klass och stil (Ohlsson & Swärd 1994). Olika generationer har olika stilar beroende på samhällsförändringar, mode, kultur m m. Inom den brittiska subkulturforskningen har det visat sig att ungdomskulturella fenomen kan tolkas som uttryck för och svar på eller försök till att lösa större kriser i klasskulturen (Ibid).

Till subkultur räknas bl a raggare och knuttrar som hade hippie som motkultur. Arbetarklassens ungdomar uttrycker avvikelse i själva livsstilen medan motkulturen i medelklassen är mer verbala och politiska i sina protester mot samhällets normer. Sextiotalets ungdomsrevolt ses som ett uttryck för medelklassens omvandling, som parallell kan ses arbetarklassens subkultur som uttryckte den moderna arbetarklassens livsformer (Ohlsson & Swärd 1994).

”Den moraliska panik, för att använda Stanley Cohens term, som regelmässigt drabbar ungdoms- eller subkulturella fenomen- på senare tid t ex ravekulturen- förutsätter att det misshagliga representerar en social avvikelse; först då blir den kollektiva indignationen möjlig” (SvD 23.8.1993,s.20,sp.1-2.Magnus Eriksson).

Sociologen Dick Hebdigde (Frykman 1988) menar att den stil dagens unga anlägger och deras sätt att vara, symboliserar samhällets latent spänning och konflikter samt dess löfte om en ljusare framtid och dess krassa grå verklighet. Livsstilen överskuggar för en kort tid de livsformer som står till buds för t ex arbetarklassungdomar, Frykman menar att det inte bara var reaktionen som drev fram debatten om dansbaneeländet utan en samhällsförändring. Andra forskare menar att arbetarbarn och de bildades barn inte bara fick olika möjligheter till karriär utan också skillnad i uppfostran och därmed i sin inställning till kroppen, där de bildades barn uppfostrades att känna olust till kroppens lusta fick arbetarklassbarnen lära sig spela ut sina kvinnliga och manliga attribut. Detta torde vara en anledning till moralpaniken i 40-talets danssbaneelände (Ibid).

Cohen (1972) anser att det är viktigt att sätta in händelserna och reaktionerna angående mods och rockers i sitt historiska och kulturella sammanhang vari fenomenet utvecklades. Han menar att den viktiga frågan är varför det blev så omfattande reaktioner som det blev, just vid denna tidpunkt, vad var det som främjade kontrollkulturens respons, avseende dessa ungdomskulturer? Cohen menar vidare att det oftast är själva reaktionerna som lämnas

oförklarade vilket egentligen är det intressanta ur ett sociologiskt perspektiv. Perioden 1935-1965 använde pressen ungdomstema som metaforer för sociala förändringar. Före kriget fanns ingen makt hos ungdomskulturer, mellan 1945 och 1950 lades grunden till kommande förändringar genom konstellationen av ekonomiska och demografiska variabler. Det fanns en stor grupp ogifta ungdomar mellan femton och tjuogoett år, detta var en grupp som inte hade så mycket ansvar för familjeförsörjning och liknande vars samhällsställning inte direkt kunde räknas till kärn-arbetar-klass-familjen. Ungdomarna sågs som en grupp med köpkraft och det producerades olika varor och kläder som de kunde tänkas att köpa. Snart började dock ungdomsstilen att associeras med avvikande beteende som t ex the Teddy Boys som var den första gruppen som markerade en egen stil. Tonårskulturer skapade ett slags utanförskap för ungdomarna, kulturen i sig själv är inte homogen även om konstprodukten skulle kunna vara från blandade klasser så är den starkt skiktad bland klasserna, regionalt, utbildningsmässigt samt i andra avseenden (Cohen 1972).

De subkulturella teorierna är ofta koncentrerade på brottslighet. Argumenten är att när man växer upp i industrisamhällen innebär det problematiska uppväxtförhållanden. A. Cohen Ohlsson & Swärd (1994) menar att den kriminella subkulturen uppstår i konflikten mellan arbetar- och medelklasskultur. Vidare menar han att arbetarklassbarn vistas i en skolmiljö som domineras av medelklassens värderingar. Den strukturella och normativa mångfalden i vårt samhälle tillåter problemen att erfaras olika, speciellt över klassgränserna som bara har vissa lösningar tillgängliga. En ström av arbetarklassungdomar har under de sista femton åren gått ut skolan utan någon tro på dess värde. De har inte någon positiv föreställning om jobb, de går ut efter skolan slut för att söka arbeten som de egentligen tycker är trista och tråkiga, det är enbart för pengarna de arbetar. De växer upp och inser att under de produktiva åren i sina liv skall de arbeta åtta timmar om dagen för något som inte känns bra. Detta är inget nytt, hur många människor älskar sitt arbete, dessutom, när i historien har inte arbetarklassungdomar blivit utestängda från traditionella utbildnings- och arbetstillfällen. Under de senaste femton åren har ett viktigt och nytt kännetecken uppträtt nämligen mass- tonårs- kulturen som visar på en ny strävan eller längtan. Man skall inte överdriva det universella av kulturens effekt, den tjänar inte direkt som form för nya mål, i den meningen att skapa speciella önskningar som att bli en popstjärna. Inom vissa traditionella arbetarklassområden och underutvecklade regioner så som nordöstra England, har den knappast trängt igenom alls (Cohen 1972).

Den nya glansiga konstellationen i allt sitt sken hade ingen konkurrens. Att den kulturen skulle vara klasslös har olika betydelse över klassgränserna, medelklassungdomar har alltid haft andra alternativ, tillfredsställelse genom utbildning, jobb eller välgörenhetsarbete. Det är endast på senare tid som den gruppen har blivit sammankopplad med handlingar som skapat allmänhetens fördömelse, så som droganvändning och organiserade aktioner mot skolledning. Medan det som återstod för arbetarklassen endast var staden och dess kaféer, det var inte stora möjligheter till nya handlingar och idéer. Antingen fanns ingenting att erbjuda eller också var det tråkigt och slätstruket. De hade inte heller tillräckligt med pengar att delta eller talang, tur eller personliga kontakter att verkligen förändra något. Så situationen var en aning spänd desperation där ungdomen själv skapade spänning, de fick saker att ske utifrån ingenting, det var precis detta som skedde på stranden mellan mods och rockers och som sedan blåstes upp av massmedia och blev till moralisk panik (Cohen 1972).

Émile Durkheim

Durkheim var en av dem som utvecklade konsensusperspektivet inom strukturalismen, han vidareutvecklade också det sociologiska analysätt som kallas funktionalism (Cuff & Payne 1996). Durkheim hävdade redan i sitt första större arbete *De la division du travail social* (Ohlsson 1997) att brott och avvikelse har en positiv sida för samhället då det skapar kollektiv rädsla och indignation. Han menade alltså att kriminalitet fyller en funktion i samhället, då brott är nödvändigt för stabiliteten av den samhällsliga moralen. Brottslighet ger samhället tillfälle att återställa de grundläggande värderingarna och den moraliska ordningen (Ibid).

Durkheim (Cuff & Payne 1996) menar att all mänsklig interaktion ger upphov till förväntat beteende. Han benämner de sociala relationer som individer ingår i som ett "kollektivt medvetande" som tvingar dem till vissa beteendemönster. Det moraliska trycket kommer från samhället som inte heller tillåter alla sorters aktiviteter. Vi anser att samhället måste skydda sig mot dem som bryter mot de regler och normer som finns och att de som begår brott måste betala sin skuld d v s bli straffade. Med dessa påståenden menar Durkheim att samhället är något som existerar ovanför oss, därför är hans åsikt att samhället är en "moralisk realitet" en "moralisk entitet". Vidare menar han att konsensus är synonymt med begreppet samhälle. Inom konsensusperspektivet är begreppet jämvikt viktigt då man utgår ifrån att det råder balans i ett samhälle så länge det inte sker någon förändring eller händelse. När det väl sker förändringar så skapar samhället ännu större förändringar för att anpassa sig till det rådande tillståndet och för att återskapa balansen. Enligt Durkheim är de studerade fenomenen i

samhället *sociala fakta* d v s fenomen som bara kan uppstå genom mänsklig interaktion (Ibid). När det gäller Durkheim och funktionsanalysen så använder han begreppet *arbetsdelning* vilket gradmässigt definierar samhällets struktur och utvecklingsnivå. Vidare menar han att arbetsdelningens viktigaste funktion är att stärka den sociala sammanhållningen genom ett ömsesidigt beroendeförhållande. Det äldre samhället kännetecknas av liten arbetsfördelning vilket han benämner med ”mekanisk solidaritet”, i dessa samhällen är människorna lika, medan det moderna samhället betecknas ”organisk solidaritet” vilket innebär stor arbetsdelning och gör människor olika. I det nyare samhället är det kollektiva medvetandet svagt medan det däremot är starkt i det äldre samhället. Han menar också att människor skapar olika sociala relationer och ordningar i olika sorters samhällen. Vidare menar Durkheim att det finns ”normala” sociala fakta i ett samhälle liksom det finns ”patologiska” sociala fakta, där fenomen som är allmänna i alla samhällen är normala.

Eftersom kriminalitet finns i alla samhällen är det ett normalt socialt fenomen, trots att vissa sociala fakta är allmänt förekommande så innebär det inte alltid att det passar in i samhällets villkor. Durkheim menar vidare att överskridande av gränser blir ett stort problem idag p g a att vi inte längre har den sociala kontroll som fanns tidigare och har ett ekonomiskt system som förutsätter en ständig expansion av behoven. I vårt moderna samhälle råder oklarheter om normer, mål och värden. Varje tillfredsställt behov ställer krav på nya tillfredsställelser. Detta är vad Durkheim kallar *anomi* (normlöshet) (Månsson 1998). Anomi uppstår till följd av skarpa sociala förändringar såsom ekonomisk depression eller ekonomisk tillväxt. När traditionella normer försvagas och inte ersätts ställs individerna i otillfredsställda relationer till varandra och till invanda beteende (Sociologiskt lexikon 2001). En vetenskaplig förklaring av ett socialt fenomen måste säga något om dess funktion för samhället. När det t ex gäller kriminalitet vill vi ha kunskaper om vilken funktion den fyller i samhället, inte bara orsaken till kriminaliteten. Ett visst antal lagbrott fyller en sammanhållande funktion för samhället menar Durkheim. Det ger de laglydiga riktlinjer av vad som är rätt och fel. Vidare menar han att fenomen som självmord, kriminalitet, religiositet skall förklaras utifrån något som ligger utanför individen och inte utifrån individens medvetande. Samhället utgör en helhet som är mer än summan av delarna menar Durkheim, då samhället har ett eget kollektivt medvetande(Gilje & Grimen 1992).

Robert K Merton

Robert Merton (Månsson 1998) räknas som en av de ledande företrädarna för det strukturfunktionalistiska perspektivet. I en berömd essä "den självuppfyllande profetian" har han bl a beskrivit relationen mellan aktörerna, handlingen och dess oavsedda verkningar. Då handlingarnas oavsedda konsekvenser är ett tema som anknyter till funktionalismens problem (Ibid). Han utgår i sina teorier från begrepp som system, struktur, institution, roll och norm vilket innebär att han vill förklara avvikandets orsaker med hänvisning till en bestämd samhällsstruktur. Han intresserar sig därför kring det att vara avvikare (Hilte 1996). Merton menar bl a att gemensamma mål för alla samhällsmedlemmar inte är något oproblematiskt. Inspirerad av Durkheim använde Merton anomibegreppet i sina studier av avvikande beteende. Han menar att om alla har samma mål men inte samma chanser att uppnå dem på socialt accepterade sätt så kan detta vara en förklaring mellan olika sociala skikt avseende avvikelser som kriminalitet och missbruk. Merton menar att dessa motsättningar utgör ett anomiskt tillstånd som beror på relationen mellan värdesystem och social struktur (Månsson 1998). Mertons spänningsteori innebär att de värderingar som hyllar karriär och statusjakt genomsyrar samhället, även om det i grunden är medelklassvärderingar.

Birminghamskolan

Frågor om subkulturer och avvikande beteende var en aktuell debatt som präglade Storbritannien under 1970-talet. Det fördes fram kritik mot den etablerade kriminologin och avvikarsociologin, det ställdes också krav på nya metoder och perspektiv för att förstå subkulturer och dess yttringar samt dess sociala problem. Kritiken var riktad mot den strukturfunktionalistiska avvikelssociologin och kriminologin av bl a Ian Taylor, Paul Walton och Jock Yong (Ohlsson & Swärd 1994) som menade att en teori om kriminalitet måste knytas till en politisk analys. Själv förespråkade de ett marxistisk inriktning som inte bara skulle förekomma i kunskapsproduktionen utan de ville åstadkomma en aktiv förändring i samhället genom sin forskning. Stämplingsteorier och interaktionistiska teorier blev också kritiserade trots att mycket av den nyare brittiska subkulturforskningen i stora drag utgick från dem. Kritiken angående dessa teorier rörde sig främst om den betydelse och mening som man tillskrev dem ur ett etnologiskt och transaktionistiskt perspektiv, dels för teoriernas bristande förmåga att se den avvikande som ett subjekt utifrån ett handlings- och processteoretiskt perspektiv samt att utveckla radikal marxistisk kritik mot de politiska effekterna av statlig styrning och politik (Ibid).

Birminghamskolans forskare bedrev studier om arbetarungdomars livsvillkor, stil, smak, kulturuttryck och klasstillhörighet. Samt om sub- och ungdomskulturer som hippies, mods, rockers, punkare, skinheads m fl. Forskarna utvecklade en skola som utifrån marxistisk ideologi och kulturanalys försökte förstå sambandet mellan klass och ungdom (Ibid). Den nya brittiska subkulturforskningen kan beskrivas som tvärvetenskaplig och samhällsanalyserande. Forskningen ser ungdomskulturen som symboliska uttryck för ungdomars samhälleliga och klassmässiga erfarenheter och därmed som ett försök till en kollektiv lösning av problem. Man försöker förstå och tolka ungas kulturella uttryck (Ohlsson & Swärd 1994).

Den kritik som riktats mot denna modell är en brist på objektivitet genom sin samhällskritiska hållning, samt för sitt partstagande. Men det var också denna inriktning som bröt mot den tidigare dominerande ungdomsforskningens individorienterade och utvecklingspsykologiska teorier. Denna nya inriktning öppnade således upp för en ny förståelse för ungdomskulturen (Ohlsson & Swärd 1994). Teoretiskt bygger den nya brittiska subkulturforskning på lån från flera olika skolor som t ex amerikansk socialekologi samt den subkulturforskning som utgår från bl a George H Mead och Howard S Becker d v s interaktionistiska teorier.

Birminghamsforskarna var även inspirerade av Albert K Cohen som var en av de första som belyste varför kriminella subkulturer uppstår. Han menar att ungdomsbrottligheten och den kriminella subkulturen är ett fenomen som framförallt förekommer bland arbetarklassens unga män, detta p g a dess livsstil och traditioner, dess kunskaper, trossatser, normer, värderingar smaker och fördomar. Uppgifterna över begångna brott är statistiska uppgifter vilka enbart speglar de brott som blivit upptäckta, vilket kan innebära att medelklassen begår andra former av brott som kan vara svåra att upptäcka, dessutom fanns vid den tiden (1955) ett moraliserande över arbetarklassungdomars kulturmönster som har en betydelse i klassificering av vad som kallas brott (Hilte 1996).

Antonio Gramscis *hegemonibegrepp* och hans teori använde Birminghamsforskarna sig också av (Ohlsson & Swärd 1994). Hegemoni är något som inträffar när den styrande klassens auktoritet är så dominerande i samhället att deras värdesystem och kultur anses som naturlig, spontan och legitim av majoriteten av befolkningen i samhället. Detta innebär att individens preferenser skapas av och anpassas till den hegemoniska kulturen, inte att det inte finns valmöjligheter. De underordnade klasserna stöder den dominerande klassen och makten används för att förhindra konflikter (Ibid).

En annan forskare som haft betydelse för Birminghamskolan är Phil Cohen (Ohlsson & Swärd 1994) som menar att subkulturen inte är ett specifikt ungdomsproblem utan ett samhällsproblem som är orsakat av den lokala och kulturella desintegrationen. Vidare menade han att ungdomsproblem och subkulturer är uttryck för detta förhållande (Ibid)

Det är delvis genom inspiration av Durkheims, Merton och Birminghamskolan som Cohen (1972) har funnit grunden till begreppet moralisk panik men även andra samhällsforskare än de som nämnts ovan har haft betydelse för begreppet. I nedanstående avsnitt tar jag upp betydelsen av de sociologiska teorierna när det gäller viss lagstiftning och moral.

Den psykiatriska professionen

I de nordamerikanska sociologiska teorierna angående lagar och moral har begrepp som moralisk panik, offerlösa brott och moraliska entreprenörer spelat en stor roll, under 1960-talet. Studierna rörde sig om olikheter i moraliska begrepp och betonade inflytandet av både sociala beteenden och massmedias roll i konstruktionen av domar och strafflagar. T ex Sutherland (Encyclopedia of Sociology 1992) undersökte vilken roll ”moraliska korståg” har i samband med sexuell psykopatologi och lagar därom som stiftats 1937 och därefter i elva nordstater, California och distriktet Columbia. Dessa lagar tillhandahöll obestämbara inspärningar på sjukhus för dem som fått diagnosen sexuell psykopat. I efterhand har man sett att diagnosen inte är baserad på någon urskiljbar medicinsk sjukdom. Faktum är att många psykologiska kategorier bara är beteckningar på sådant som vi inte gillar. Inte desto mindre har en vittomfattande serie av rättskipning skapats för att omvända sexuella avvikare, genom lagar som är föreskrivna och baserade på ovanstående sjukdom (Ibid).

Det fanns en tredubbel process som låg bakom föreskrifterna och skapandet av dessa lagar. För det första kom lagarna till efter en tids hysteri och rädsla som följt i tidningarna efter flera sexövergrepp som begåtts i rask följd. I den aktuella staden var det rusning efter pistoler, vakthundar, lås och bojor som visade en vid och omfattande rädsla hos samhällsmedborgarna. För det andra fick denna rädsla näring av nyheternas beteckning av närbesläktade sexbrott i andra områden och i andra tider genom historien av sexrelaterade beteenden och moraliska principer (inklusive frågor angående striptease) och genom brev till tidningsredaktörer samt uttalande av offentliga personer. Den tredje fasen var skapandet av kommittéer och deras studie av fakta angående sexbrott och angående sexuell psykopatologi. Dessa kommittéer

tillsattes från början på basis av en kollektiv terror som envisades med att tillsätta dessa långt efter nyheterna hade lagt sig. Det resulterade i en presentation av en lagstiftande församling som i synnerhet bestod av en ny klass, de medicinska experterna- psykiatrikerna. Samhällets hysteri blev legaliserad genom identifikationen av brotten som en form av sjukdom av den psykiatriska professionen. Lagstiftarna svarade på samhällets rädsla genom att stifta lagar som kontrollerade brottslingarna, i detta exempel genom att göra sexuella psykopater till föremål för inspärning under psykiatrikernas uppsikt (Encyclopedia of Sociology 1992).

”Den längsta ”moral panik” bildmedierna råkat ut för utgjordes av 1970-talets ideologkritiska debatt, då allt som var massproducerat sågs som manipulerat. De rigorösa fördömandena gjorde denna forskarhållning ohållbar. Somliga valde istället att med i det närmaste antropologiska förtecken studera bildmediernas skilda funktioner i vår kultur. Vi har lärt oss en hel del genom det, även i fråga om hur bildens makt skall bedömas. Men kanske har vi, tröttnat på all moralisk panik, själva gripits av panik inför moraliserandet. Man måste nämligen vara mycket saklig när man sysslar med bilder”. (SvD 1994 s. 32).

Intressegrupper

En annan viktig illustration är historien om det amerikanska spritförbudet som berättas i en klassisk studie av Joseph Gusfield- *Symbolic Crusade* (Encyclopedia of Sociology 1992). Åren från 1919 till 1933 stod det stadgat i den amerikanska författningen en kriminalisering av tillverkning och försäljning av alkoholhaltiga drycker. Lagen gick igenom efter decennier av påtryckningar från intressegrupper som var medlemmar av nykterhetsrörelsen. De var upprätthållare av den protestantiska etiken och värdesatte hårt arbete, självtillit och nykterhet. Gusfield argumenterade angående Amerikas industrialisering under 1900- talet då de traditionella lantliga nybyggarna erfor en förlust av social status i jämförelse med de nya urbana klasserna och det var en utmaning mot deras traditionella värderingar. Nykterhetsrörelsen gav en form av status som var politiskt designad för en försäkran om prestige och livsstil. Med en ökad urbanisering och större europeisk immigration ändrades taktiken från en socialpolitisk till en tvingande reform. Nykterhetsrörelsen blev spritförbuds-rörelsen, och när konservativa krafter kom att dominera den politiska scenen i Amerika, till följd av första världskriget, blev nykterhetsvärdet att åstadkomma tvång mot

olaglig sprit. Gusfields arbete är viktigt av många anledningar. Han betonar idén om att lagstiftningen var symbolisk, den reflekterar värdet av särskilda sociala grupper och att dessa grupper fick kämpa för att få sina synpunkter statligt legaliserade. I motsats till Marx som förde en politisk klasskamp så kämpade Gusfield för dessa gruppers politiska status genom att försöka få deras värderingar inneslutna i lagarna. Vidare menar han att lagar, speciellt när det gäller området "offerlösa brott" var symboliska. Instrumentellt var spritförbudet ett fiasko och skapade en stor marknad för organiserad brottslighet och spritförtäringen föreföll vara till trots av lagstiftningen. Därav blev fördömandet av onykterhet bara ritualisk eftersom det inte gick att utrota fylleri och inte heller att förbjuda spritkonsumtionen. Samma argument har rests i samband med kriminalisering av narkotikakonsumtion, prostitution och pornografi- de klassiska "offerlösa förbrytelseerna," en marknad som frodas utan att hindras av lagar (Ibid). Undersökningarna under denna period på 1960-talet hade en rebellisk framtoning som indirekt belyste en legal struktur där institutionerna drog riktlinjerna för vem som var anpassad och vem som var avvikare på ett godtyckligt sätt, speciellt i samband med lagstiftning av brottslingar som var "offerlösa förbrytare". Den rättsliga kritiken under 1960 och 1970-talet var invändningarna mot den utvidgade lagen för att dölja det syndiga leverne och omoraliska aktiviteter som pågick, då deltagare av dessa handlingar var självbestämmande varelser som gjort frivilliga val som antingen brottslingar eller offer. Invändningarna var att deltagarna inte var kriminella då deras beteende inte var skadligt för andra, och de var inte offer då deras öde var ett frivilligt val (Encyclopedia of Sociology 1992). Då dessa aktiviteter flödade utifrån fria val i en demokrati, hur kunde det då bli olagligt? Svaret låg i det faktum att konservativa krafter, ledda av moraliska entreprenörer hade inpräglats i det demokratiska statskicket, genom vilda anklagelser angående aktiviteterna som kunde komma att skada hela samhällsstrukturen, antingen det var frivilligt eller ej, därför var det samhällets rättighet att utrota dessa aktiviteter (Ibid).

Senare studier har dock tagit en annorlunda vändning som t ex att lagen eventuellt förbryllar de sociala omständigheterna som ger upphov till dem och följaktligen kan resultera i social kontroll som är eftersökt av andra anledningar än de som framkom i lagstiftningen. Taylor (Encyclopedia of Sociology 1992) talade om att det i många brottsvågor är moralisk panik och antibrottskampanjer som är iscensatta som svar på grundläggande sociala konflikter och skiftande ekonomiska realiteter, dessa har som funktion att dra vår uppmärksamhet bort från de sociala bakomliggande problemen.

Rapporter om gatu- och rånöverfall i England som sades komma från laglöshetens getto i Amerika, skapade ett intryck av en dramatisk ökning av gatubrott, och att brotten var störande ”obrittiskt”, och symtom på ett större hot mot Storbritanniens kollektiva säkerhet än våldet och striden inom den industriella sektorn som pågick (strid om strejkvakter) och det dåliga uppförandet bland fotbollsfans. Att ha definierat problemet som individuell laglöshet, (den konservativa lösningen) mer lagar och ordning, större investering i polisarbete, längre fängelsestraff o s v ökade problemen med ungdomsarbetslöshet, som ett resultat av den konservativa skattepolitiken som bidrog till stöld och andra skumraskaffärer. I denna tolkning har moralisk panik haft en betydande roll, där de tidigare stämplingsteorierna ser paniken som *orsaken* till lagändringar, antyder de brittiska teorierna att panik är *resultatet* av social förändring. Sensationslystnaden hos massmedia berättigar introduktionen av tvångslagstiftning som ofta ersätter normala demokratiska rättigheter med mer kontroll och straff (Encyclopedia of Sociology 1992).

Moralisk panik och förändringar i lagstiftningen orsakade viktiga spår och skiften i den sociala strukturen. Pearson (Encyclopedia of Sociology 1992) redogjorde för offentlighetens intresse av lag och ordning, för stram rättvisa och om återvändandet till det förflutna, detta är återkommande teman i den västerländska historien. Pearson menar att den allmänna uppfattningen om att de lägre klasserna är överrepresenterade när det gäller brott beror på att brottslighet ärvs och att denna åsikt har varit återkommande i den Brittiska historien från 1750- talet och fram till nutid. Pearson menar att brotts- rädsla eller moralisk panik sker när legitimiteten i statskontrollen över arbetarklassen på något vis förändras eller ifrågasätts. Under 1900- talet har den Brittiska arbetarklassen endast varit delvis integrerad i den politiska processen. Följaktligen har deras samtycke till regeringen (som domineras av den besuttna klassen) inte varit stort. Det är svårt att ge en fullvärdig bedömning av hur processen i lagstiftningen av den moraliska principer i Amerika kan mätas sig med den Brittiska klasskonflikten. Förvisso finns det ingen anledning att tro att klasssmotsättningarna i det Brittiska samhället har utvecklats från Nordamerika, förutom att det skulle vara en mäktig källa till lagändringar. Å andra sidan finns det ingen anledning till sökande efter en metodisk källa till moralisk panik som en effekt av samhällsförändringar som inte var eller kan förbindas med nordamerikanska studier (Ibid).

Avvikande beteende och sociala problem

Det utvecklades flera teorier om avvikande beteende bl a. stämplingsteorin vars egentliga upphovsman anses vara Howard Becker som var inspirerad av det interaktionistiska perspektivet och dess betoning av omgivningens reaktioner som nyckel till avvikande beteende (Hilte 1996). Stämplingsteorin innebär att en människa inte i sig själv är avvikare men kan bli det om han konsekvent utsätts för trycket att bli det, alltså menar man att avvikelse inte är en individuell egenskap hos en människa. Att bli avvikare ses snarare som en process som endast kan utspelas i relationen mellan människor. Förutsättningen är också att någon person med makt stämplar ett visst beteende som avvikande (Månsson 1998).

Är det meningsfullt att använda begreppet sociala problem, det har ifrågasatts eftersom det är diffust och används för att beskriva missförhållanden både i stora och små befolkningsgrupper som t ex hemlösa, psykiskt sjuka, ensamstående mödrar som ses som offer men även för de som anses ansvariga för problemen, de som bör bestraffas. Sociala problem förknippas också i vardagsspråket med privata bekymmer. Men det är viktigt att skilja mellan privata bekymmer och generella problem. Samhällsproblem är ett begrepp som kan användas för att ange en strukturell uppfattning om sociala problem (Meeuwisse & Swärd 2002). Avvikande beteende är också ett begrepp med inbyggt perspektiv. När någon bryter mot de normer som samhället kräver att vi följer då uppstår avvikelse. Då det gäller begreppet avvikande beteende så är det ett snävare begrepp än sociala problem eller samhällsproblem då vi inte kan kalla t ex strukturellt betingad arbetslöshet för avvikande beteende. Det finns inget entydigt svar på vad ett socialt problem är eftersom det uppfattas olika från en tid till en annan samt mellan olika kulturer och grupper. Men det finns ändå vissa faktorer som har en avgörande betydelse för vad som uppfattas som sociala problem. Som medlemmar i ett samhälle kan vi komma i kontakt med sociala problem på olika sätt t ex genom statistik, expertutlåtanden och genom beskrivningar i massmedia. Vår uppfattning om problem påverkas av våra iakttagelser av andra människors agerande, interaktioner och konflikter, vi kommer också i kontakt med utslagna människor på gator och torg. Hur problemen definieras och hanteras beror på vilka uttryck de tar sig och vilken hotfaktor som kan vara förenad med dess uttryck (Ibid). Vissa fenomen som betraktas som problem finns det mycket kunskap om medan det finns mindre kunskap om andra som t ex ungdomsvåld. Olika historiska, kulturella och politiska förhållanden har betydelse för hur vi ser på problem i samhället och på hanteringen av dessa. Hur problemen skall lösas och vem som har ansvaret kan variera från olika tider och olika kulturer. En fråga som är ständigt aktuell är just vem som har ansvaret är det familjen, kyrkan,

arbetsgivaren eller staten? Detta beror givetvis på vilket land vi talar om, i ”Den nordiska modellen ” har staten en stark ställning, både socialt och politiskt. Olika reformer som skyddar medborgarna men också höga skatter är nordiska särdrag. Det hör också till statens ansvar att förebygga sociala problem på så vis är också marknadens, familjens och frivilliga organisationers betydelse i det sociala arbetet mindre än i andra välfärdssystem(Ibid).

Aktörer som definierar sociala problem kan vara praktiker, experter, politiker, tjänstemän och forskare. Det är inte ovanligt att det uppstår kontroverser mellan de olika professionerna. Ett exempel som Meeuwisse och Swärd (2002) tar upp i sin studie är diskussionen mellan läkare och sociologer om hur man skall förstå och förklara DAMP (Deficits in Attention Motor control and Perception) är det genetiskt betingat eller ett samhällsproblem. Andra viktiga aktörer är massmedia som ger vissa problem stor uppmärksamhet. Massmedia har därmed stort inflytande när det gäller att bestämma vad som skall definieras som problem, de är även problemskapare av nya typer av problem och kan förändra människors känslighet för vissa beteenden som t ex ”ungdomsvåldet” genom att media beskriver en ökning av problemet medan kriminologer och brottsstatistiker ställer sig tveksamma (Ibid).

Sunesson (2002) menar att sociala problem aldrig är en persons problem utan de är till sin natur och framträdande kollektiva. Detta innebär också att det finns en grupp eller institution som uppfattar något som ett problem. Det kan gälla deras egna förhållanden eller någon annan grups egenskaper som t ex ”ungdomsproblem” eller omvärldsfaktor som kan få betydelse för andra individer. Vidare menar Sunesson att kalla något för ett ”socialt problem” kan vara ett sätt att döpa om något som egentligen är en konflikt till något som för tanken in på neutralt område vilket betraktarna kan enas om. Det kan även vara ett sätt att göra anspråk på makt eller rätten till att tala och göra definitioner. När det gäller sociala problem och det oönskade ifrågasätter Sunesson vem det är som talar. Varför, av vem och i vems intresse samt på vems bekostnad definieras problem? Det finns olika uppfattningar om hur människor i ett samhälle borde ha det och hur samhället borde vara beskaffat. Nisbet (Ibid) gör kopplingen att de flesta fenomen som vi i ett samhälle uppfattar som dåliga egentligen är allt det som vi vill, allt vi älskar och värnar. Som städerna som drar till sig ”sociala problem” men hur många vill bo kvar på bonnvischan? Alkoholism är ett annat exempel på sociala problem men hur många är beredda på att ge upp de sociala funktioner som alkoholen har till förmån för alkoholisterna och ett alkoholfritt samhälle, då många anser alkoholen vara nödvändig (Ibid).

En individualisering eller biologisering av vissa sociala problem har kunnat iakttagas under senare år speciellt bland psykologer och psykiater finns en stark tendens att förklara avvikelser och patologiska tillstånd som utslag av biologiska och genetiska faktorer. (Ejrnæs & Kristiansen 2002). En teori av kriminologen Edwin Sutherland (Ibid) hävdar att inlärningsprocesserna för kriminellt beteende är desamma som inläring av laglydigt beteende. Vidare menar han att det är i umgänget med kriminella som vissa människor lär sig både det kriminella beteendet, attityder och motivation att begå brott.

I USA uppfattas ofta sociala problem som sociala avvikelser eller som sociala konstruktioner. Sociala avvikelser orsakas av individuella faktorer eller av sociala strukturer och processer inom den objektivistiska sociologin. Medan det inom den subjektivistiska sociologin är själva stämplingen av individen eller påstådda situationen som skapar sociala problem. När det gäller det skandinaviska perspektivet som är ett välfärdsperspektiv så betraktas sociala problem som brister i välfärden.

Samhällsutvecklingen har varit olikartad i Europa och USA vilket har påverkat den sociologiska teoriutvecklingen. I USA har övergången från ett traditionellt samhälle till ett modernt samhälle skett utan någon borgerlig revolution och en industrialisering utan arbetarklassen som en betydelsefull aktör. Inom den objektivistiska sociologins avvikarteori är intresset för avvikelse speciellt tydligt i ett samhälle som i övrigt anses präglad av social ordning. Denna avvikarteori inrymmer flera perspektiv och begrepp så som socialpatologi, desorganisation, värdekonflikt, subkulturteori samt strukturfunktionalism (Ejrnæs & Kristiansen 2002). Genom att uppmärksamma defekter hos individer eller system förklarar dessa teorier avvikelse från det normala. Avvikarsociologi är en samlingsbeteckning för denna sociologi. I motsats till ovanstående objektivistiska sociologi utvecklades den subjektivistiska sociologin i Europa utifrån ett samhälle som var starkt präglad av den franska revolutionen. Centrala teman hos europeiska sociologer som Durkheim, Weber och Marx var samhällsförändringar, klasser och kapitalism (Ibid).

Enligt ett realistiskt perspektiv är inget tillstånd eller förhållande ett socialt problem men vissa förhållanden kan bli det. Av alla missförhållanden i samhället är det ett fåtal som betraktas som sociala problem, vad är det som gör att vissa problem blir sociala problem och hur uppkommer föreställningen om sociala problem? Det räcker inte med att objektiva sociala förhållanden föreligger för att dessa skall uppfattas och erkännas som sociala problem, det

krävs också att någon inflytelserik grupp i samhället skall identifiera dem som sociala problem. Aktörerna i detta sammanhang lyckas om de har stort inflytande och rätt strategier. Sociala problem skapas således av politiska, ekonomiska och sociala förhållanden där olika grupper och aktörer har en aktiv roll. Sociala problem förstås som en social konstruktion (Sahlin 2002).

Angående sociala problem och samhällsvetenskaplig forskning finns det olika riktningar, dels de som gör anspråk på att förklara fenomenen vilket innebär att man försöker svara på frågan varför ett socialt problem uppstår. Dels de som eftersträvar att förstå dem genom att ta reda på hur de yttrar sig. Symbolisk interaktionism som nämnts ovan, har som central frågeställning att förstå hur den sociala process ser ut som leder till att en individ blir avvikare. Ur interaktionismen har också social konstruktivismen utvecklats, vari sociala fenomen undersöks i ljuset av kollektiva definitionsprocesser. Fokus inriktas alltså på de processer som leder fram till att vissa fenomen kommer att beskrivas som social problem (Ibid)

Här följer Stanley Cohens (1972) teori och hans argument avseende olika aktörer samt massmedias roll i skapandet av "Mods" och "Rockers" och moralisk panik, vilket jag beskriver närmare i nedanstående avsnitt.

Cohens modell och begreppet moralisk panik

Begreppet moralisk panik myntades som tidigare nämnts av sociologen Stanley Cohen (1972), detta i samband med hans studie *Folk Devils & Moral Panics – the Creation of Mods and Rockers*. Han undersökte hur samhället reagerade på ett par ungdomsgruppers förehavande vid några badorter i södra Storbritannien. De två grupperna "mods" och "rockers" motsättningar fick oanade proportioner genom medier och olika intressegrupper, detta i sin tur kom att påverka hela det brittiska samhället. Medierna m fl skruvade upp konflikten så samhällsmedlemmarna blev mycket oroliga och en panikartad situation uppstod som Cohen sedan benämner som "moral panic". Vidare menar Cohen att den modell som han använde för att analysera ungdomarna också kan användas i andra sammanhang där problemutvecklingen är sådan att olika händelser betingar varandra (Svärd 1998). Cohen menar att "mods" och "rockers" fick symbolisera något mycket större än de egentligen var. Nedan följer en kort beskrivning av Cohens modell.

Enligt Cohen så krävs det en samhällelig mental beredskap för att moralisk panik skall uppstå, moralisk panik uppstår ofta i samband med olika ungdomskulturer, det brukar redan innan

paniken bryter ut finnas en ”fördiskussion” i massmedia eller liknande, ungdomarna har så att säga redan samhällsmedlemmarnas ögon på sig (Ibid). Cohen benämner detta första tillståndet som *hostility* (fientlighet) vilket innebär att några grupper kan pekats ut som ansvariga för hotet, det uppstår en fientlighet i samhället mot den utpekade gruppen. Förloppet följer ett speciellt mönster där det först inträffar en eller flera dramatiska händelser t ex som i Cohens studie ett bråk mellan olika ungdomsgrupper vilka framkallar ett moraliskt entreprenörskap som i sin tur leder till mobilisering av övervakningsapparaten. Händelsen skapar ett stort intresse hos massmedia som i sin tur får samhällsmedlemmarna att engagera sig och ha åsikter om ungdomarna, en diskussion som egentligen redan innan händelsen var igång, men som nu förstärks. Massmedierna skapar ett s k trossystem vilket innebär att de bestämmer hur man tolkar, uppfattar och bedömer företeelser och händelser samt dess följder (<http://oden.sag.karlstad.se/medie/Universitetet>). Händelsen förvrängs och framstår genom massmedia som mer ödesdigert än den är i verkligheten. Massmedias framställning fortsätter och man förutspår att fler bråk och värre händelser kommer att ske inom en snar framtid. Detta i sin tur gör att många ungdomar blir nyfikna och beger sig kväll efter annan till platsen där bråket utbröt, vilket ökar risken för fler sammandrabbningar.

Alltså börjar nu allt fler av samhällets medlemmar att reagera såsom politiker, lagstiftare m fl de försöker förstå vad det är som händer. Genom den förståelse som växer fram dem emellan utvecklas det som Cohen benämner som *consensus* vilket innebär en överensstämmelse i samhället att hotet är verkligt och skapat av en grupp medlemmars uppförande eller beteende. Man kanske anser att ett av ungdomsgängen är mer våldsbenägna och att de är anhängare av en våldsideologi och att det är den gruppen som ligger bakom bråken. Vissa krav måste dock vara uppfyllda för att en grupp ungdomar skall definieras som problemungdomar:

- Gruppen måste vara väl synlig och identifierad samt av andra i samhället kännas igen som avvikare.
- Gruppen måste kunna beskrivas i metamorfiskt laddade stereotyper i svart eller vitt som anknyter till djupt förankrade fördomar (<http://www.rif.o.se/kommande/afa11.htm>).

Vidare menar Cohen att ”folkdjävlar”, i det här fallet ungdomsgrupper kan verka som avskräckande exempel för resterande samhällsmedlemmar då de kan minska den ångest som finns hos övrig befolkning och samtidigt öka samhörigheten mellan dessa ”vi” mot ”dem”.

Att det ofta är ungdomar som utpekats som problemskapare kan vara att ungdomstiden är en föränderlighetens tid i en individs liv (Swärd 1998).

Det uppstår en uppfattning om det som Cohen benämner som *disproportionality*, vilket innebär att många samhällsmedlemmar tror att det är många fler individer i samhället som ägnar sig åt det egentliga beteendet än det i verkligheten är, alltså ingen rimlig proportion mellan graden av oro och verkligt inträffade händelser. Det är framförallt nu som myndigheterna verkligen börjar agera med ökad övervakning, uppsökande verksamhet och många andra vuxna i samhället kräver ”hårdare tag” eller fler åtgärder. Cohen menar att de åtgärder som nu vidtas i samhället istället får ungdomarna att reagera på de reaktioner samhället uppvisar, detta leder till en motsatt effekt hos ungdomarna än vad de vuxna har tänkt sig, istället börjar nu ungdomarna att agera just så som de förväntas uppföra sig och som de vuxna försöker stoppa med alla medel.

En del kan tjäna på att en moralisk panik utbryter och Cohen menar att det kan finnas både en ideologisk och ekonomisk grund till detta. Till denna grupp hör framförallt de professionella t ex. polis, socialarbetare samt religiösa organisationer och grupper m fl. De kan kräva strängare lagstiftning eller ökade resurser. Massmedierna kan tjäna ekonomiskt på att skriva om moralisk panik då dramatiska händelser oftast säljer extra lösnummer. Ideologiskt kan dessa aktörer som Cohen kallar *moraliska entreprenörer* också utnyttja den rådande situationen på så vis att t ex politiker kan kräva åtgärder och därmed visa sin handlingskraft och få ökat väljarstöd (Swärd 1998).

Ovanstående menar Cohen är de steg som skapar en moralisk panik i samhället då alla är mer eller mindre upprörda över de påstådda eller verkliga händelser som en grupp av samhällets medlemmar har orsakat. Moralisk panik uppstår plötsligt och oväntat trots att oron egentligen hela tiden latent har funnits där, de dyker upp med jämna mellanrum under tidens gång och försvinner sedan lika snabbt igen. Cohen benämner dessa snabba växlingar som *volatility*. Varför det plötsligt upphör kan man spekulera över, det kan bero på att massmedia tappat intresset eller att det inte händer mer, ungdomarna hittar inte på mer bus så tidningarna får inget att skriva om eller så tros myndigheternas ingripande ha givit resultat.

Syftet med Cohens studie var att betona förhållandet mellan ”avvikarna” och de dömande aktörerna och de regler och normer som finns i samhället för avvikelser och inte varför

människor avviker. Cohen menar liksom Howard Becker som anses vara upphovsman till stämplingsteorin, att om man definierar en människa som avvikare så blir han det (Månsson 1998).

”Dansbanesnusket på 40-talet, rockidolerna på 50-talet, våldsvideo och fördärvlig klubbkultur idag- moralens väktare är på ständig vakt för att skydda ungdomen. Det finns numera ett ord för fenomenet: Moralpanik” (Östman 1990 s. 105).

På 1960- talet började bekräftelsen av en ny tid i vuxen- ungdomsrelationer. Teddy Boys (och deras Europeiska motsvarighet halbstarke och blouson noir) var den första varningen. Vad alla hade stretat emot slog in. Erkännandet och uppkomsten av kommersiella ungdomskulturer ”vädjade till” unga människors behov och upphöjning av sjabbiga pophjärtar som nationella idoler. Allt detta hade producerat ofrånkomliga resultat. Som en domare sade 1965, ”ungdomsbrottslingarna försöker få för många saker för lätt... människor har blivit mer medvetna om de goda sakerna i livet...vi drar tillbaks gardinerna för fort för dem”. Mods och rockers fick symbolisera något mycket större än de egentligen var. De berörde något bräckligt och ambivalentt nervöst genom vilket efterkrigstidens sociala förändringar i England fått erfara. Ingen ville ha depression eller åtstramning men budskapet ”aldrig haft det så bra”, var ambivalent i den bemärkelsen att vissa människor hade det för bra för fort. ” Vi drog undan gardinerna för fort för dem”. Förbittring och avundsjuka var lätt riktat mot ungdomar, om inte annat så för deras växande makt och sexuella frigjordhet. När det kombinerades med en alltför öppen förakt mot jobb och fritidsetik, med våld och vandalism, och ett otvetydigt hot associerat med droger, detta var något annat än en fridfull helgdag vid havet. Man kan förmoda att tvetydigheten var störst i början på 1960-talet. Då gränserna ännu inte var tydliga, reaktionen var en del av denna gränsdragning. Perioden kan ses som det Erikson (Cohen 1972) benämner som ”gränslinjekris” en period då en grupps osäkerhet avseende sig själv resulterar i ritualiska konfrontationer mellan de avvikande och samhällets officiella representanter.

Mods och Rockers

För att få en klarare bild av vad de två grupperna stod för, tar jag här upp en kort sammanfattning av mods och rockers och vad de representerade. Modsens klädstil representerade något mer betydelsefullt än bara klämodet. Den glassiga bilden, de klara

färgerna och den sexuella frigjordheten i hår och klädstil, modskillarna med pastellfärgade byxor, den legendariska make-upen, flickorna med sina kortsnaggade hår och könlösa flata framträdande. Den sköra enformigheten i klädstil var en stark hotfaktor, de massproducerade anorakerna i liknande färger och de enstaka små grupperna körande med sina vespor som hotande minipatruller, gav en bild av en större organisation än vad som egentligen existerade, och därav sågs de också som ett större hot. The Teddy Boy stilen som skapats ur det traditionella arbetarklass- områden i Södra London började gå mot sitt slut och klädstilen tog mer formen av den sk swingpjattstilen. Samtidigt utvecklades the Rockers som inte tillägnade sig den nya stilen som modsen, de höll sig till svarta läderjackor, motorcyklar på motorvägar och transportkafé. De kan jämföras med knuttar och raggare som vi hade och i viss mån fortfarande har i Sverige. Musiken spelade en stor roll men var viktigare för modsen än för the rockers. The Rockers var egentligen utanför eftersom de inte var glamorösa eller fashionabla dessutom framstod de som mer klassbundna (Cohen 1972).

Cohens teori angående moralisk panik har skapat många vetenskapliga diskussioner och en debatt pågår fortfarande om moralisk paniks varande eller icke varande. Diskussionen gäller frågan vilka händelser leder till moralisk panik? När är det moralisk panik?

Konstruktivism och realism/objektivism

Två konkurrerande synsätt på verkligheten och sociala problem som är relevanta för denna studie är konstruktivism och realism/objektivism. Sahlin (2002) menar att ovanstående sätt att se på problem kan illustreras med ofta återkommande nyheter om att våldsbrottsligheten ökar. En del kräver omedelbara krafttag mot problemen andra menar att ökningen bara är skenbar då statistiken endast anger antalet polisanmälningar och därför bara avspeglar den ökade polisanmälningsbenägenheten. Kanske kan det också bero på att människor tenderar att definiera fler handlingar som brott eller våld. Hur verkligheten ser ut när det gäller våldsbrottens utveckling tycks vara svårt eller rent av omöjligt att avgöra. En annan reaktion är att den faktiska våldsutvecklingen är irrelevant då det verkliga problemet är att en föreställning om att våldet ökar leder till en allmänt ökad rädsla för brott, vidare menar man att det är denna föreställning som är det verkliga sociala problemet. Frågeställningar om våldets varande och hur utbredd det är handlar om ontologi (dvs antagandet om vad som existerar oberoende av vår kunskap om det), vidare menar Sahlin att vad vi kan veta om verkligheten t ex våldets utveckling är en epistemologisk fråga. I ett objektivistiskt perspektiv så finns problem oavsett om någon känner till dem eller ej, de har "ontologiskt objektiva

egenskaper” precis som t ex stenar m m. Konstruktivismen utmanar detta synsätt då de ser problem som kollektiva definitionsprocesser genom vilket något konstrueras som existerande och skadligt samt möjligt att åtgärda. Konstruktionen kan dock vara relativt oberoende av de fenomen de refererar till och behöver inte ha någon referens i verkligheten över huvud taget. Ontologisk objektivism tillämpat på sociala problem utgår alltså ifrån att en företeelse existerar som t ex våld och att det går att fastställa objektivt, hur detta inverkar på individer och samhälle. Om det föreligger en subjektiv föreställning om att en företeelse är ett problem men saknas en referens till något faktiskt existerande skulle objektivisterna påstå att problemet egentligen inte finns, därmed är en ogrundad rädsla för brott inget samhällsproblem (Sahlin 2002).

Konstruktivister menar att ingenting kan vara ett problem om ingen upplever det och beskriver det som sådant. Något måste uppfattas som reellt existerande och åtgärdbart. För att våld eller rädsla skall uppfattas som ett problem måste det finnas en överensstämmelse i samhället att något måste göras t ex lagstiftning, straff m m. Av ovanstående framkommer alltså att objektivister och konstruktivister menar olika saker med ”problem”. Medan objektivister undersöker t ex våldets utbredning så inriktar sig konstruktivister på hur uppmärksamheten på fenomenet vuxit fram, vad det är man tror om fenomenet samt vilka åtgärder man skall vidta och hur dessa legitimeras.

Sahlin gör en koppling mellan häxprocesser och rädsla för brott då hon menar att häxprocesser fanns även om det objektivt sett inte fanns häxor precis som rädsla för brott kan sprida sig även om brottsriskerna är små. Vidare menar hon att konstruktioner av problem kan ge upphov till just de fenomen de beskriver eller konsekvenserna de varnar för, som i fallet med mods och rockers i Cohens (1972) studie.

”Kunskapsrealister menar att kunskap om verkligheten kan vara objektiv eller åtminstone mer eller mindre sann, vilket i sin tur förutsätter att det finns en verklighet oberoende av vår kunskap om den. Konstruktivister, oavsett ontologiskt förhållningssätt, hävdar däremot att all kunskap är socialt konstruerad och därför aldrig kan avspegla sitt föremål på ett objektivt sätt” (Sahlin 2002 s. 101)

Avseende kunskapsrealism så bygger den på ett epistemologiskt antagande om att det är möjligt att nå kunskap om sociala fenomen. Även om totala sanningar inte låter sig fångas så

kan man enligt kunskapsrealister komma ganska nära sanningen med rätt metoder och teorier. Inom den kritiska realismen försöker man förklara sociala fenomen genom att identifiera krafter, tendenser och mekanismer som inte är direkt synliga men vars funktionssätt och kraft kan härledas ur det observerbara. Kunskap kan vara mer eller mindre objektiv och nära den verklighet som beskrivs, för att hävda detta måste man veta att dess objekt har en existens även om vi inte känner till dem. Detta är däremot inte nödvändigt för konstruktivister som markerar att existensen ligger utanför deras intresseområde. För att återgå till exemplet med häxprocesser vilka kan studeras även om man inte tror att det finns häxor eller tror sig veta att de inte finns. Social konstruktivism bygger i hög grad på hegenomi, vilket är ett begrepp som är knutit till marxismen, det innebär att vad som i ett samhälle betraktas som sant och tas för givet är det som harmoniserar med den samhällssyn som legitimerar de rådande samhällsordningen. Slutligen menar Sahlin att inget vetande betraktas som oberoende av dess historiska och kulturella kontext eller av aktörernas position. Vidare menar hon att både ”sann” och ”falsk” kunskap kan förklaras av andra faktorer än den verklighet den sägs handla om. Epistemologisk konstruktivism innebär nämligen att all kunskap är socialt konstruerad.

Olika förklaringsmodeller till sociala fenomen

Det centrala inom samhällsvetenskaperna är bland annat att hitta förklaringar till sociala fenomen. Med förklaringar menas svar på frågor som varför det ena eller andra fenomenet uppträder eller sker som det gör (Gilje & Grimen 1992). När man talar om förklaringar menar man att de består av två olika delar nämligen *explanans* som är det som *förklarar* samt *explanandum* som är det som *skall förklaras*. Vidare finns det tre typer av förklaringar *orsaksförklaringar*, *funktionella förklaringar* samt *ändamålsförklaringar*. Dessa tre förklaringstyper har olika struktur och karakteristiken dem emellan skiljer sig åt. Orsaksförklaringar är oftast händelser eller de händelser som har föregått fenomenet, orsaksförklaringar kan även ges till permanenta sakförhållanden. Detta är händelser som har en början och ett slut och som sker på en bestämd plats vid en bestämd tidpunkt, som t ex vulkanutbrott. Det måste vara möjligt att i efterhand kunna undersöka om händelserna har ägt rum för att kunna ge en orsaksförklaring (Ibid). När man talat om ändamålsförklaringar menar man enskilda individers handlingar och avsikter. Gilje & Grimen menar att för att kunna ge en ändamålsförklaring till en persons handlingar så måste vi först veta vad han vet samt vad han tror på, om vi inte vet det så kan vi inte ge ändamålsförklaringar till individers handlingar. Detta pågår att människor handlar utifrån vad de tror på och vad de känner till. Det människor

tror på blir sant för dem. Trots dessa olikheter är det ofta så att ändamålsförklaringar och orsaksförklaringar samspelar i samhällsvetenskaplig forskning eftersom de förklarar olika sidor av samma sociala process. Detta eftersom ändamålsförklaringar kan förklara varför någonting startade vid en viss tidpunkt medan orsaksförklaringar förklarar den riktning ett utvecklingsförlopp fick (Gilje & Grimen 1992). När det gäller den sista typen av förklaringar nämligen funktionella förklaringar menar man att sociala fenomen kan förklaras genom att de fyller en funktion i samhället. Detta innebär att människors beteende och handlingar många gånger kan skilja sig starkt ifrån vad de tror på och vad de gör. I sådana fall kan det vara svårt att använda ändamålsförklaringar som ju bygger på vad människor tror på. Det är i dessa sammanhang som man använder denna tredje typ av förklaring, eftersom människors handlande inte alltid är rationellt eller logiskt men ändå fyller en funktion.

Gilje & Grimen (1992) menar att orsaksförklaringar och ändamålsförklaringar ofta samspelar, då de kan förklara olika sidor av samma sociala process. När det gäller fenomenet moralisk panik kan man använda ändamålsförklaringar för att försöka förklara varför en moralisk panik startade vid den aktuella tidpunkten medan orsaksförklaringar är relevant för att förklara den riktning utvecklingsförloppet av en moralisk panik får. För att utveckla och förstå detta ytterligare kan man sätta in en moralisk panik i ett sammanhang som kan förklaras utifrån de två olika förklaringsmodellerna samt en koppling till nedanstående teorier som Goode & Ben-Yehuda (1994) använder sig av i sin bok, där de olika modellerna förklarar moralisk panik beroende på vilka aktörerna är och vilket syfte det finns för att få panik. De olika modellerna är *gräsrotsmodellen*, *makt- elit- modellen* och *intressegruppsmodellen*. Nedan följer en kort beskrivning på var och en av dessa.

Gräsrotsmodellen

I denna modell menar man att moraliska paniker härrör från folket, det är de som är de viktiga aktörerna för denna modell. Teoretiker som argumenterar för gräsrotsmodellen menar att paniken uppstår genom oron att ett hot inom ett särskilt område har uppstått. Uttalanden om oron i medier, bland politiker, politiska aktionsgrupper samt lag- genomföranden är en manifestation av den utbredda oron hos folket. Aktioner av vissa grupper är ibland nödvändiga för att frambringa den utbredda oron, annars har den en tendens att uppstå mer eller mindre spontant. Allmänheten påverkas oundvikligen av medierna och vad de skriver, om politikerna eller medierna verkar att vara upphovsmän till oron så måste det ändå ha funnits en allmän dold rädsla eller oro för det aktuella hotet från början.(Goode & Ben-

Yehuda 1994). Gräsrotsmodellens förespråkare skulle påstå att det aktuella hotet kan bli presenterat av media som får människor att bli nervösa som på så vis får paniken att sätta igång medan det i andra fall kan bemötas med likgiltighet. Politiker kan inte hitta på en oro där den inte har funnits från början. Om allmänheten upptar den spridda oron beror på den minoritetsgrupp som innehar de högsta positionerna på samhällets rangskala i makt eller statushänseende (adel, kapitalägare, politiker m fl). I den allmänna moraliska paniken finns en diffus ångest som är färdig att sprängas vid rätt tillfälle. Paniken är helt enkelt den utåtvända manifestationen av vad som finns i mindre öppna former. Det centrala i gräsrotsteorin är vad som förklarar utbrotten eller existensen av den moraliska paniken. Det är djupt känslomässiga attityder och tron hos en bred sektor i samhället, att fenomenet är ett verkligt hot mot deras värderingar, trygghet och mot hela deras existens.

Ett exempel som tas upp i boken är den moraliska panik som skedde i Orléans i Frankrike 1699, då det spreds ett rykte om att unga kvinnor drogades i provrummen i vissa klädesaffärer och sedan blev bortförda och såldes som slavar. Ryktet utvecklades på ett visst stadium till att de aktuella klädesaffärerna stod i förbindelse med varandra via underjordiska tunnlar som möttes i en kloakledning vilken flödade ut i Loire. Där plockade en båt upp sin last i skydd av mörkret. Denna historia var påhittad men ledde till panik som dock var att betrakta som fenomen i gräsrotsmodell (Goode & Ben-Yehuda 1994).

I detta fall kan den moraliska paniken förklaras med ändamålsförklaring, den förklarar här varför paniken startade p g a det spreds ett rykte om ett hot vilket utvecklade sig till en moralisk panik som sedan spred sig. I gräsrotsmodellen kan man applicera ändamålsförklaringen då båda teorierna vill förklara varför den moraliska paniken startade, aktörer i det här fallet är folket som får panik då oron om ett hot inom ett visst område har uppstått. Här kan man också förklara med orsaksförklaringen eftersom orsaksförklaring förklarar den riktning den moraliska paniken får i det här fallet, den spred sig genom ett rykte och hölls vid liv trots att ryktena faktiskt i det här fallet förklarats ogiltiga av pressen. Paniken blev på så vis långvarig och skrämde folk.

Makt- Elit- Modellen

Teorin att moralisk panik är makteliter innebär att personer med makt medvetet och konsekvent sätter igång kampanjer för att framkalla och underhålla oro, skräck och panik hos en del av allmänheten, en oro som inte kommer att orsaka allt för stor skada i samhället i sin

helhet. Typiskt för denna kampanj är att avleda från ett verkligt problem vars lösning skulle kunna komma att skada makteliten. Denna teori är baserad på att makteliten har en enorm makt över andra medlemmar i samhället. De dominerar medierna, fastställer innehållet i lagstiftningen och lagtillämpningen samt kontrollerar många andra resurser som aktionsgrupper och andra sociala grupper är beroende av.

Hall m fl (Goode & Ben- Yehuda 1994) menar att paniken och oron över rånöverfall ökade i Storbritannien under en period då rånöverfall egentligen inte ökade. Domstolarna skärpte straffen när det gällde rånöverfall. Medierna och allmänheten förstörde upp detta till en nivå som egentligen inte var relevant i förhållande till brotten. Då frågade man sig vilken roll staten hade i denna oro och vem som fick fördelar av att paniken uppstod? Det finns delade meningar hos olika teoretiker angående paniken. Wadington menade i motsats till Hall m fl. att det faktiskt fanns en verklig ökning av rånöverfall vid den aktuella perioden (Ibid).

När det gäller moralisk panik så förstoras fel saker upp till enorma proportioner för att dölja de verkliga hoten som t ex. ökade ekonomiska konjunkturedgångar som ledde till en stor kris i den brittiska kapitalism. När kapitalismen är i kris är det underlag för att starta en moralisk panik. Hall m fl (Goode- Ben- Yehuda 1994) använder benämningen *orchestrate hegemony* (dirigent herravälde) om den grupp som skall övertyga resten av samhället om att den verkliga krisen inte är den brittiska kapitalism utan den alltmer växande brottsligheten som man påstår har skötts med slapphet tidigare. Detta är ett smart drag och medierna är ett av de bästa medel för att frambringa och upprätthålla den moraliska paniken. På så vis kommer medierna ironiskt nog att verka för den kapitalistiska klassens intressen. Medierna bidrar till att bibehålla kontrollen i samhället som kapitalisterna så väl behöver vid denna kris. Lagen, dess övervakare och uttolkare, lagstiftare, poliser och domstolar verkar alla för den kapitalistiska klassens intressen. Lagen står för den centrala tvångsinstitutionen i den kapitalistiska staten. Alltså är den moraliska paniken snarare ett sätt för aktörer, i det här fallet de som har makten att bevaka sina intressen (Ibid).

Om man applicerar teorin om ändamålsförklaring i den här modellen ser man tydligt att det är personer med makt som startar den moraliska paniken, de skapar och underhåller en oro i samhället för att dölja ett verkligt problem som skulle kunna skada dem själva. När det gäller att förklara makt- elit- modellen med orsaksförklaring utvecklas det till att man döljer ett verkligt hot som t ex ökade ekonomiska konjunkturedgångar med hjälp av avledande

manöver, även i denna modell spelar medierna en avgörande roll och genom dem upprätthålls paniken medan det verkliga hotet kan döljas, på så vis verkar medier m fl. för den kapitalistiska klassens intressen.

Grupp- Intresse- Teorin

Det vanligaste sättet att närma sig moralisk panik har varit ur ett grupp- intresse- perspektiv. I motsats till makt- elit- teorin så anser grupp- intresse- teoretikerna att de som skapar moraliska paniker kommer från mittnivån snarare än från elitnivån. I denna nivå ingår de professionella, polisdepartement, media, religiösa grupper m fl. som kan ha ett oberoende intresse i att föra ut information som t ex. kan få igång en lagstiftning inom ett visst område. Vem får fördelar om ett samhälle drabbas av en hotande fara? Grupp- intresse- teoretikerna menar att man inte kan skilja mellan ideologiska och materiella intressen. Intresse- grups-aktivisterna tror att deras uppoffring tjänar ett nobelt syfte men det skall också påpekas att detta påverkar deras egen status, makt och materiella resurser (Goode & Ben- Yehuda 1994).

Goode & Ben- Yehuda (1994) tar i sin studie upp ett exempel angående socialarbetare i England 1980, då man genom opinionsundersökningar kommit fram till att socialarbetare stod långt ner på rangskalan som profession och status. Man hade vid den här tiden startat en insamling till förmån för misshandlade barn och detta innebar att socialarbetarnas position blev hotad, eftersom man då ställde sig frågan varför man skulle ha socialarbetare då samhället ändå fick ta hand om problemen själva. Då menar man inom grupp- intresse- teorin att socialarbetarna genom ryktet att misshandlade barn hade ökat också fick ett erkännande av samhället att deras profession var viktig och att de behövdes. Att socialarbetare är de som är bäst lämpade och utbildade för att klara av denna typ av problematik. Aktörer inom denna teori är således mellanskiktet, professionerna m fl. som kan ha ett intresse av att moralisk panik utbryter (Ibid).

I denna modell är det bl a de professionella som anses starta den moraliska paniken. Ur ett ändamålsförklarings- perspektiv startar denna panik för att (som i ovanstående fall) socialarbetare skall ses av samhället som behövda och viktiga, att det är de som kan och är utbildade för att ta hand om misshandlade barn. Applicerat på orsaksförklaring utvecklas socialarbetarnas låga status och hot om arbetslöshet till att de är behövda samt utbildade och de får därmed höjd status. Enligt ändamålsförklaring var det ryktet om misshandlade barn som från början startade en moralisk panik.

Slutligen skulle man även kunna applicera funktionella förklaringar på moralisk panik då de faktiskt kan fylla en funktion i samhället i varje fall för vissa kategorier av människor i de olika modellerna. I grupp- intresse- teorin fyller ju faktiskt paniken en funktion för socialarbetarna som genom paniken åter känner sig behövda och på så vis också får en bekräftelse på att deras profession behövs, samtidigt kan det tyckas motsägelsefullt att man vill sprida ett rykte om att fler barn misshandlas än vad som egentligen sker i verkligheten. Man kan fundera över gräsrotsmodellen där folket är aktörerna om inte moralisk panik fyller en samhällsfunktion på så vis att samhällsmedlemmarna blir medvetna om de regler, lagar och moral som måste följas och som krävs för att leva i samhället för att inte betraktas som avvikare, en slags social kontroll. Detta är motsägelsefullt precis som den funktionella förklaringsmodellen är. Sist men inte minst fyller den moraliska paniken en funktion för makt- eliten då de kan dölja verkliga problem som skulle komma att skada deras egna intressen.

Det finns en hel del kritik mot begreppet moralisk panik och mot Cohens modell, i nedanstående avsnitt presenterar jag ett utdrag av den diskussion och kritik som finns angående hans studie. Det är en kortfattad sammanfattning som inte gör anspråk på att vara heltäckande.

4 Olika åsikter avseende Cohens modell och begrepp

Kritik av begreppet moralisk panik

I detta kapitel undersöker jag en del av den kritik som finns mot begreppet moralisk panik samt viss kritik mot hans teori. Frykmans (1988) studie Dansbaneeländet, vilken tar upp likartade ungdomsproblem som i Cohens (1972) studie, med den skillnaden att Frykman ställer sig kritisk till vissa frågeställningar.

Begreppet moralisk panik har kritiserats dels för dess vaga förklaringsvärde och dels för dess konnotation (begreppsinnehåll, bibetydelse) till ordens vardagliga betydelse (Ohlsson 1997).

Goode & Ben – Yehuda (1994) tar i sin studie upp kritik av begreppet moralisk panik och de motsättningar som finns mellan Waddington och Hall m fl och deras åsikter angående rånöverfall i Storbritannien under en period under 1970- talet. Validiteten av begreppet

moralisk panik har inte gått obesträtt förbi. Waddington går till angrepp mot Hall.m fl (Ibid) Då Hall m fl hävdar att under tidigt 1970-tal skapade rånöverfall en moralisk panik i Storbritannien, anstiftad av den härskande makten för att avleda uppmärksamhet bort från krisen i den brittiska kapitalism. Waddington påstår att rånöverfallen enligt statistik faktiskt ökade under den aktuella perioden, snarare än minskade. Moralisk panik, säger Waddington, ”det är snarare en strid om meningsskiljaktighet än ett analytiskt begrepp”. Det är fullt möjligt att få panik över ett litet problem. Människor kan få panik i en eldsvåda, men detta innebär inte att byggnaden inte brinner eller att där inte finns ett hot. Den principiella svårigheten med moralisk panik är fastställandet av skalan i jämförelsen mellan problemet och reaktionen av det. Begreppsmässigt har uppfattningen av en moralisk panik brist på några som helst kriterier på proportion, utan proportion är det omöjligt att fastställa huruvida det rör något problem eller inte, om det är försvarbart eller inte. Kanske Waddington hävdar att det är dags att överge sådana värdeladdade termelogier som moralisk panik, klart är, att många har valt att ignorera Waddingtons attack av begreppet moralisk panik (Goode & Ben –Yehuda 1994).

Moralisk panik är ett omstritt begrepp och även i Sverige har det mött kritik, i nedanstående stycke kritiserar begreppet av sociologen Malin Åkerström som har riktat sitt intresse på allmänhetens förhållningssätt till panikfall.

Uppmärksamhetsfenomenet- våld

Malin Åkerström (1996) menar att de flesta forskare som studerat fall av moralisk panik har koncentrerat sig på förloppet, moraliska entreprenörer och konsekvenserna moralisk panik, inte på allmänhetens förhållningssätt till panikfall. Åkerström ifrågasätter begreppet – eller snarare implikationerna på detta. Panik likställs enligt ordlista med skräck, besinningslöshet, våldsam förskräckelse m m. Så har forskarna inom traditionen också använt begreppet. Vidare menar Åkerström att ”panik” är ett alltför känslomässigt laddat uttryck för de reaktioner som uppstår i samband med det omdiskuterade uppmärksamhetsfenomenet-våld som är den benämning hon använder. I en studie av tonåringar visade resultaten att ”moral panic” framförallt inverkar på vår uppfattning om andra människors reaktioner, känslor och attityder. Åkerström menar att ”moraliska paniker” handlar mer om mediernas och det officiella samhällets moraliska kampanjer än om samhällsmedlemmarnas moraliska paniker (Ibid).

Undersökningen med ungdomarna bygger på flera olika material med bl a en enkätstudie som berörde ungdomarnas erfarenheter och rädsla för brott där svaren visade en brist i

överensstämmelsen mellan de egna uppfattningar och de uppfattningar som ungdomarna tror att andra människor har. Diskrepansen framstod som viktig för tolkningen av uppfattningen om det fokuserade fenomenet. En senare enkätstudie i en annan stad bekräftade dessa resultat. Den riksomfattande intervjuundersökning som Statistiska centralbyrån gjorde användes som indicium på hur samhällsmedlemmarnas rädsla förändrades under panikens år i Halmstad.

Genom massmedia sprids den s k moraliska paniken och är på så vis gemensam d v s människor uppmärksammar den, de blir medvetna om en viss företeelse i samhället. Åkerström hävdar att ”panik” är ett väl starkt ord som skulle innebära att människor kommer att visa kraftiga reaktioner. Det skulle också innebära att människor känner större rädsla när ”brottsvågor” förekommer i media. Forskning inom det aktuella området pekar på att det inte finns några direkta, enkla samband mellan mediafokusering på brottslighet och rädslan för brott. Snarare finns det antydningar på att sådan fruktan påverkas av den verkliga brottsligheten. I en studie som utfördes av Skogan och Maxfield (Åkerström 1996) fann man inget samband mellan TV-nyheter om våld, reportage om våld och ökad rädsla. Genom opinionsundersökningar tycks dessa resultat blivit bekräftade i Sverige.

Människor läser om våld och brott och ser TV-program som handlar om kriminalitet och brott, uppenbarligen har dessa nyheter ett stort värde, kanske för att det får människor att ha något gemensamt att uppröras över. Gemensamt för nyheterna är att de gör folk medvetna om att andra är medvetna. Åkerström menar att ”moralisk panik” utgör en mycket synlig manifestation av intresse för ett ämne som präglar vår miljö, omgivningens intresse förmedlar budskapet att andra är rädda eller oroliga. Vidare menar hon att ämnet är gångbart i vardagliga samtal mellan människor, man kan diskutera hur hemsk det är med det ökade våldet m m. Åkerström anser att benämningar som ”moraliska kampanjer” eller ”indignationsvågor” kunde vara lämpligare uttryck för det som bedöms som ”moralisk panik”.

Även om Åkerström inte diskuterar Cohen (1972) så kritiserar hon begreppet moralisk panik som han myntade, då hon tycker att det är ett för starkt begrepp att använda på de samhällsfenomen som berörs i dessa sammanhang. En svensk forskare som delvis har kritiserat Cohens teori är Jonas Frykman (1988) nedanstående avsnitt är utdrag ur hans studie Dansbaneeländet.

Moraliska entreprenörer

Kyrkan var en dödsfiende till dansbanan och prästkåren pyrde, flertalet präster skrev skrivelser till regeringen angående dansbanorna och vad som försiggick där. Nöjeslivet sågs som en fara för folkuppfostran. Man ansåg också att omoralen kring dansbanorna ökade den sexuella aktiviteten och därmed antalet aborter samt veneriska sjukdomar. Från diakonistyrelsens sida ombads landet läkare att beskriva nöjeslivets kroppsliga konsekvenser. Medierna lät läkarnas röster bli hörda då de var den nya tidens auktoritet, att prästerna skulle vara avvisande mot sexualitet och nöjesliv var förutsägbart. Av de 253 läkare som svarade ansåg nio av tio att det moderna nöjeslivet skadade ungdomens moral. Läkarna som moralens väktare framhölls tydligt när svarsformulären bearbetades och publicerades för den tryckta rapporten. Av de otryckta svaren framgår dock att läkarna var oeniga då tillgänglig statistik hos provinsialläkare, länsläkare samt medicinalstyrelse visade att såväl könssjukdomar som kända aborter minskade i frekvens under detta panikår.

Inom forskningen om ungdomskulturer har man inom den brittiska Birminghamskolan tagit fasta på det egensinniga och överskridande som är återkommande som ett fast inslag i ungdomarnas värld. Man vill hellre beskriva ungdomskulturerna som kreativa protester mot rigiditeten och förstelningen som är en följd av det moderna samhället. Sociologen Dick Hebdigde (Frykman 1988) menar att dagens unga genom att anlägga en stil i sitt sätt att vara, symboliserar samhällets latent spänningar och konflikter samt dess löften om en ljusare framtid och dess krassa gråtrista verklighet. Vidare menar han att livsstilen för en kort tid överskuggar de livsformer som står till buds för t ex ungdomar ur arbetarklassen

Syndabockarna och Massmedia

Även under 1980- talet har syndabockar pekats ut genom rädslan för videovåld, det ökade ungdomsvåldet, veneriska sjukdomar samt mycket mer. Medierna har i varje fall berett utrymmen åt dem som ropat på krafttag och det är på tidningssidorna de störta aktionsfälten har ägt rum. I Cohens studie om mods och rockers i det brittiska 60-talet är det massmedia som bygger upp panikstämningen, så även i fallet dansbaneeländet i 30- och 40- talets Sverige och speciellt panikåret 1941 (Frykman 1988). I denna blandning av nyheter och debatt som medierna skapade uppstod hos allmänheten en handlingsberedskap och oro som indikerade att något måste göras, någon måste agera. Enligt Cohen så förefaller det oftast vara så att det är ungdomskulturerna som framkallar denna form av motreaktion. När panikstämningen råder växer kraven på att de moraliska entreprenörerna (tidningsredaktörer, biskopar, politiker samt

annat rättstänkande folk) skall träda fram och yttra sig, ställa sina diagnoser och föreslå lösningar. Deras styrka ligger i att de vet sig ha rätt, de sätter det goda mot det onda, svart mot vitt, de har opinionen på sin sida. Ett budskap som egentligen kan vara ideologiskt kan genom den moraliska panikaktionen få en skepnad av samhällelig ordningsvakt. Paniken utbryter när grundläggande värden hotas, samtidigt är samhället och kulturen otroligt föränderligt under tidpunkter när moralisk panik frammanats. Frykman ställer sig frågan om det verkligen är en *samhällelig kontrollkultur* som ställs mot det okontrollerade då det trots allt fanns avvikande röster som ville förändra, inte alla ville förbjuda. Det var samhällets intellektuella som höjde sina röster, de som var engagerade i yrken som inte befordras av rigiditet och kontroll. Vidare menar Frykman att aktionerna kanske inte enbart var ett sätt att sätta spärrar utan också ett försök att bekanta sig med det nya. Benämningen *häxjakt* används också av dem som analyserat moralisk panik Frykman menar att för att förstå hur debatten var en del av *moderniseringsprocessen* har han studerat fenomenet häxeri, vilket han menar hjälper oss att studera aktörerna själva istället för dess yttre regelverk (Ibid).

Häxeri och vita magiker

När det gäller häxeri menar Frykman, att i ett samhälle som inte säkert vet vilket som är dess kollektiva identitet, då är upptäckten av dem som kan tänkas ifrågasätta dess innersta värden ett sätt att återställa balansen i samhället, genom att göra enskilda till syndabockar blir samhällets normer förtydligade. I vårt moderna samhälle är behovet av att förtydliga grundvalarna mycket större menar Frykman på grund av dess oavbrutna föränderlighet såsom olika ungdomsstilar och oändliga nyheter. På så vis har vi kvar häxförföljelserna men i förändrad form. Han gör en liknelse mellan nutidens ungdom och 16- och 1700-talens häxa som sades vara en änka som bodde ensligt och som i skymningen rörde sig i byarnas utkanter och omgav sig med diverse konstiga kräldjur. Häxan var en som befann sig dels innanför och dels utanför kulturens gårdsgårdar. På samma vis har ungdomar tillskrivits tvetydigheter, de är varken barn eller vuxna och de rör sig på olika platser i samhället, de har varit alltför långhåriga eller alltför korthåriga vilket har grenslat redan etablerade könsgränser (Frykman 1988).

I likhet med moralisk panik kom ofta anklagelser om häxeri från människor med auktoritet i samhället. Eftersom det är moraliska samhällsordningen som hotas så åligger det de moraliska specialisterna d v s präster och andra specialister som skall återställa ordningen, Frykman kallar dem samhällets *vita magiker*. De skall bekämpa det mörka och förgörande, så blir då striden mellan det existerande ordningsamma och det hotande annorlunda. De anklagande

uppvaktar regeringen med krav på nya lagar eller kraftfullare åtgärder. Även om de vita magikerna är bildade och förvaltare av det kulturella kapitalet så kan de inte entydigt vara bärare av en samhällelig kontrollkultur menar Frykman. Magikerna i vår tid är splittrade, det finns viktiga skiljelinjer dem emellan. Visserligen finns de kulturkonservativa som Cohen menar, prästerna, de irriterade lärarna och läkarna, frikyrkofolket samt andra som sveptes med av opinionsvågen men det finns även trolösa liberaler, socialarbetare, reformatorer och lärare m fl som arbetar med ungdomar dagligen. Frykman menar vidare att debatten om dansbaneeländet kom i en brytningstid då en samhällsomdaning var på gång. Det var nu inte bara ungdomen som stormade fram på gator och dansbanor det kom fler med akademisk utbildning i samhället, en ung generation inom de gamla hierarkiskt uppdragna ämbetena och professionerna. Härmed menar Frykman att det inte enbart var en reaktion som drev fram debatten om dansbaneeländet utan en samhällsförändring (Ibid).

En klassfråga

Det finns trots en kluvenhet en starkt enad kultur hos de vita magikerna, akademiker är en grupp som har fått en allt större betydelse i vårt moderna samhälle, de har inflytande i kraft av sin utbildning och expertkunskap av hur samhället skall styras och organiseras. Eftersom kunskap inte går att samla på hög utan är ett kapital som får värde i en brukssituation eller i förhållande till okunskap är det viktigt att vinna gehör för att den kunskap man har är värdefull, endast så blir den användbar och efterfrågad. Frykman menar att på så vis har akademiker en missionerande roll där de säger sig vilja hävda mål som är till allmän nytta där de enligt Frykman strävar efter egen vinning. Eftersom efterfrågan ständigt växlar tvingas de till ständig intellektuell beredskap. Det gäller dock att sätta in 40-talets akademiker i sin rätta kontext i den debatt som pågick i 40-talats Sverige, då det framförallt var präster och universitetsfolk som var engagerade i den moraliska paniken. Dåtidens akademiker var strikt inlemmade i den sociala hierarkins principer vilken gav stadga åt både vardagens och festens handlingar. Titulerande tillhörde en nivå och tillhörighetsmarkering, börd och yrkesidentitet genomsyrade tänkesätt och hållningar. Den värld de levde i och den världssyn som fanns skulle kunna lägga grunden till vilken moralisk panik som helst (Frykman 1988).

Eftersom de bildades kultur vilar på förnuftet, språket och en rationalistisk förståelse av världen förblev också deras tveksamhet inför det fysiska som en djupt liggande tradition. I Frykmans studie nämns antropologen Michael Jackson som kritiserar de bildades sätt att se på andra. Jackson menar att de som dryftade dansbaneeländet hade intellektuell färdighet och

kunskap som bas för sin yrkesverksamhet, vilket både begränsade och öppnade deras synfält, med detta menar han att för dem var det svårt att se och förstå sådant som inte passar in i den kloka beräkningen. En annan forskare som Frykman nämner i sin studie är genetikern och antropologen Gregory Bateson som menar att de intellektuella i sin kultur ihärdigt bekämpar oordning, osorterade känslor och tankar, drar gränser mellan kropp och själ, alltså mellan tankens klara värld och kroppens drifter. Genom Batesons och Jacksons (Ibid) analys kan vi få en förståelse av varför fysisk kroppslig beröring berörde de som kritiserade dansbanorna och ungdomskulturen så mycket. Misstron mot det fysiska nöttes in i det vardagliga livet vilket var en av orsakerna till de intellektuellas undran inför ungdomen.

”Kroppen hotar att dra individen in i horisontella beroenden: förena människa med människa, subkultur med subkultur och generation med generation. Kroppen, känslan och sinnligheten är dimensioner av personligheten som vanligen vill gå på tvärs emot de noggranna kalkylernas och de hierarkiska beroendens ordning” (Frykman 1988 s.149).

De bildades barn fick således inte bara annorlunda karriärvägar än arbetarbarnen utan också en annorlunda inställning till kroppen som skapade en olust inför att bli utlämnad åt den fysiska lustan. I motsats till arbetarklassens inställning till kroppen där man spelade ut sina naturliga kvinnliga och manliga egenskaper. Detta torde också vara en anledning till varför 40-talets debatt om dansbaneeländet blev en moralisk panikaktion (Frykman 1988).

Cohens teori om moralisk panik har lett till en omfattande diskussion bland forskare och vissa ställer sig kritiska till begreppet moralisk panik medan andra kritiserar Cohens teori när det gäller frågan om det verkligen är en samhällelig kontrollkultur som ställs mot det okontrollerade.

5. Presentation av analys

Jag har i ovanstående arbete presenterat olika teorier som använder begreppet moralisk panik samt en liten del av den teoretiska bakgrunden till Stanley Cohens (1972) modell och begrepp. Jag har även redovisat en del av den kritik som finns mot Cohens teori och begreppet moralisk panik. Min analys grundar sig på ovanstående kriterier. Syftet med denna uppsats var att klargöra hur begreppet moralisk panik används samt när fenomenet benämns som moralisk panik och i så fall av vem? Jag avsåg även att få svar på frågeställningarna om

det går att avgöra om ett fenomen i samhället är moralisk panik och när är det moralisk panik samt vilken kritik som finns mot begreppet.

Gränser och normer

Resultatet av min studie visar bl a att flera forskare som har studerat ämnet moralisk panik anser att det sällan blir moralisk panik när samhällsgränserna och normerna är tydliga. Risker ökar när gränserna blir suddiga och normerna förändras. Inom konsensusperspektivet är jämvikt en förutsättning eftersom det råder balans i samhället så länge det inte sker förändring eller händelser. När det väl sker samhällsförändringar så skapar samhället ännu större förändringar för att anpassa sig till det rådande tillståndet och för att återskapa balansen (Cuff & Payne 1996). Anomi (normlöshet) uppstår till följd av skarpa sociala förändringar såsom ekonomisk depression eller ekonomisk tillväxt. När traditionella normer försvagas och inte ersätts ställs individerna i otillfredsställda relationer till varandra och till invanda beteende (Sociologiskt lexikon 2001). I 1960-talets England fanns en förbittring och avundsjuka mot ungdomen och dess växande makt samt sexuella frigjordhet, dessutom fanns en lättvindighet och ett förakt mot ”vanliga” människors arbete och fritidssysselsättning, detta tillsammans med vandalism, våld och droger skapade en reaktion hos allmänheten som också var en form av gränsdragning som Erikson (Cohen 1972) benämner som ”gränslinjekris” vilket innebar en period av en grupps osäkerhet avseende sig själv skapade ritualiska konfrontationer mellan de avvikande och samhällets officiella representanter.

Klasstillhörighet

Efterkrigstidens England med dess sociala förändringar hade en påverkan på de unga och på hela samhället. Innan kriget hade ungdomskulturer ingen makt men de förändringar som kriget innebar, bidrog till den moraliska paniken då dessa två ungdomskulturer fick symbolisera något mycket större än de egentligen var. Frykman (1988) talar om de bildades kultur och menar att det ligger djupt rotade skillnader i uppfostran mellan de bildade och arbetarklasskulturen. Det gällde inte enbart utbildning utan också i deras inställning till kroppen. Cohen (1972) menar att många arbetarklassungdomar under de senaste femton åren har gått ut skolan utan någon tro på varken utbildning eller ett framtidsjobb som kommer att vara betydelsefullt eller ge ett positivt utbyte. Medan medelklassungdomar alltid har haft andra möjligheter och alternativ som t ex tillfredsställelse genom arbete, utbildning m m. Dessa möjligheter fanns inte för arbetarklassungdomar så de fick själv skapa den spänning de

sökte. Det är inte förrän på senare tid som medelklassungdomar har sammankopplats med beteende som fördöms av samhället.

Men även hos medelklassungdomar föddes en längtan och en strävan efter förändring och subkulturer bildades, där medelklassungdomar uttrycker sig mer verbalt och politiskt i motsats till arbetarklassens ungdomar som uttrycker avvikelser i själva livsstilen (Ohlsson & Swärd 1994). Även om dessa ungdomar i Cohens studie inte egentligen gjorde så mycket väsen av sig som massmedia lät påskina så återkommer man till den kontext vari händelserna utspelade sig och kan skapa sig en förståelse för att dessa ungdomar var ett lätt byte och ett bra och användbart tema för pressen samt ett uttryck för de samhällsförändringar som skett eller skedde Cohen (1972). Den subjektivistiska sociologin i Europa utvecklade utifrån ett samhälle som var präglad av den franska revolutionen, detta har bl a inneburit att de europeiska sociologerna Durkheim, Weber och Marx har utgått utifrån teman som samhällsförändringar, klasser och kapitalism. Detta i jämförelse med den sociologiska teoriutvecklingen i USA som präglas av en objektivistisk avvikarsociologi (Ejrnæs & Kristiansen 2002).

Ur ett ungdomsperspektiv

Birminghamskolan och dess teoretiska modell som bygger på lån från flera olika teoretiska skolor har kritiserats för sin modell att utgå från ett ungdomsperspektiv, som innebär ett partstagande för forskningsobjekten (Ohlsson 1997). Det positiva med denna nya inriktning var att den bröt mot tidigare dominerande psykologiska och individorienterade teorier, man fick på så vis en ny förståelse för ungdomskulturer. I Cohens studie innebär det en förståelse för de olika ungdomskulturerna mods och rockers. Ejrnæs & Kristiansen (2002) menar i sin studie att det under senare år har kunnat iakttas en ökning av individualisering och biologisering avseende vissa sociala problem. Vidare menar de att det är psykologer och psykiater som har en tendens att förklara avvikelser och patologiska tillstånd som utslag av biologiska och genetiska faktorer. Enligt Birminghamskolans modell ses ungdomskulturen som symboliska uttryck för ungdomars samhälleliga och klassmässiga erfarenheter och därmed som en kollektiv lösning av problem (Ohlsson & Swärd 1994). Ett begrepp som Birminghamskolans forskare också använde sig av var *hegemoni* som inträffar när den styrande klassens auktoritet är så dominerande i samhället att deras värdesystem och kultur anses som naturligt, spontant och legitimt av majoriteten av samhällsmedlemmarna. Vilket skulle kunna innebära att det vore lätt för de styrande att dölja ett verkligt hot då de inte

ifrågasätts i sina handlingar av andra samhällsmedlemmar. Detta kan jämföras med Goode & Ben- Yehuda (1994) i deras studie då de använder begreppet makt- elit- modellen, vilket innebär att det är de styrande i samhället som startar och vidmakthåller den moraliska paniken för att avleda från ett verkligt problem, vars lösning skulle kunna skada dem själva. Även Taylor (Encyclopedia of Sociology 1992) menade att många brottsvågor är moralisk panik och antibrottskampanjer som tillkommit som svar på grundläggande sociala konflikter och skiftande ekonomiska realiteter vilka har som funktion att dra vår uppmärksamhet bort från sociala bakomliggande problem.

Experterna

Cohen menar att den hysteri som uppkom i samband med mods och rockers egentligen var skapat av massmedia, så var även fallet med diagnoser av sexuell psykopati vilket inte är baserat på något egentligt sjukdomssymtom utan snarare på sådant som inte är accepterat av samhället (Encyclopedia of Sociology 1992). De lagar som tillkom, uppstod efter en tids hysteriskt skrivande i pressen samt nyheter om sexbrott i olika områden. Andra moraliska entreprenörer hade som alltid också en betydelse som t ex kommittéer och offentliga personers uttalande. Enligt Goode & Ben- Yehuda (1994) skulle moralisk panik- skaparna i detta fallet vara den psykiatriska professionen, då grupp- intresse- teorin innebär att de som skapar paniken kommer från mittnivån vilket kom att skapa arbete och fördelar för deras profession. Även om de inte direkt själva skapade paniken underhölls paniken av deras identifikation av brotten som en form av sjukdom. Även Cohen (1972) menar att vissa kan tjäna på att moralsik panik utbryter och att det kan finnas både ideologiska och ekonomiska anledningar till detta som i ovanstående exempel kunde det finnas en ideologisk grund till paniken. De som i Cohens studie benämns som moraliska entreprenörer kan jämföras med dem som Frykman (1988) kallar för samhällets vita magiker d v s de som skall återupprätta ordningen i samhället. Cohen menar att kontrollkulturen bl a präster, polis, domstolar m fl var de som skulle upprätthålla moralen, övervaka och kontrollera i samhället, att det var de som agerade mot ungdomsgrupperna medan Frykman menar att det fanns aktörer inom sagda grupp som gick emot opinionen och som ville ha förändring. Han diskuterar akademikers roll i det moderna samhället där han menar att de har inflytande i kraft av sin utbildning och expertkunskap, vidare menar han att de har en missionerande roll där de säger sig hävda mål som är till allmän nytta medan de egentligen strävar efter egen vinning. Detta stämmer bra med Goode & Ben- Yehuda (1994) och den modell de har i sin studie, nämligen grupp- intresse- teorin där de liksom Frykman menar att det är den gruppen som har fördel av att

panik utbryter och att intresse- grups-aktivisterna tror att deras uppoffring tjänar ett ädelt syfte men att det samtidigt gynnar deras egen status, makt och materiella resurser.

Aktörer som definierar sociala problem kan vara experter, politiker, tjänstemän och forskare. Det är inte ovanligt att det uppstår kontroverser mellan dessa olika professioner. Ett exempel som tas upp i Meeuwisse & Swärds (2002) studie är diskussionen mellan läkare och sociologer som vill förklara DAMP med olika förklaringsmodeller är det genetiskt betingat eller ett samhällsproblem?

Avvikarna och de dömande

Eftersom syftet med Cohens studie var att betona förhållandet mellan ”avvikarna” och de dömande aktörerna och de regler och normer som finns i samhället så spelar bl a stämplingsteorin en viss roll. Avvikelse är enligt detta perspektiv en produkt av social kontroll på så vis att ett visst beteende stämplas som avvikande, andras stämpling kan både skapa och förstärka avvikelse. Enligt det realistiska perspektivet är inget tillstånd ett socialt problem men vissa förhållanden kan bli det menar Sahlin (2002) om en inflytelserik grupp i samhället identifierar dem som sociala problem samt att objektiva sociala förhållanden föreligger. Aktörer i detta sammanhang kan lyckas om de har stort inflytande och rätt strategier. Problemen skapas således av politiska, ekonomiska och sociala förhållanden där olika aktörer har en aktiv roll. Sociala problem förstås som en social konstruktion eftersom konstruktionen av problem kan ge upphov till just de fenomen de beskriver eller konsekvenserna de varnar för vilket var fallet i Cohens (1972) studie menar Sahlin (2002).

I Cohens modell finns en fördiskussion samt fientlighet i samhället mot ungdomsgrupperna redan innan något bråk har brutit ut. Detta skruvas sedan upp bl a genom massmedia.

Massmedia skapar ett trossystem vilket innebär att de bestämmer hur man tolkar, uppfattar och bedömer företeelser och händelser samt dess följder.

(<http://oden.sag.karlstad.se/medie/universitet>). Dessa kan sägas ha en ganska stor makt i

samhället vilket gör det möjligt att stämpla en individ eller en grupp till avvikare. Cohen

menar att dessa ”folkdjävlar” kan verka som avskräckande exempel för övriga

samhällsmedlemmar, på så vis att de kan minska den ångest som finns hos övrig befolkning

och samtidigt öka samhörigheten mellan dessa. Detta kan jämföras med Durkheims (Ohlsson

1997) tankegångar där han menar att brott och avvikelse har en positiv påverkan på samhället

då det skapar kollektiv rädsla och indignation d v s avvikelse är nödvändigt för att stabiliteten

av den samhälleliga moralen. Durkheim menar att det finns normala sociala fakta i samhället liksom det finns patologiska sociala fakta i ett samhälle. Han menar vidare att eftersom avvikande beteende som kriminalitet finns i alla samhällen är de också normala sociala fenomen, även om de inte passar in i samhällets villkor. Detta kan jämföras med Frykman (1988) som menar att man genom att göra enskilda till syndabockar gör samhällets normer tydligare. Merton (Månsson 1998) som var inspirerad av Durkheims anomibegrepp använde detta i sina studier av avvikande beteende. Han menar då att om alla har samma mål men inte samma möjligheter att uppnå dem på ett socialt accepterat sätt, så kan detta vara en förklaring mellan olika sociala skikt avseende avvikelser som kriminalitet och missbruk

En gemensam nämnare inom sociologin är att teorier om samhället måste förstås utifrån de sammanhang de utgår ifrån och beskriver, Cohen (1972) påpekar att det är viktigt att sätta in händelserna angående mods och rockers i sitt kulturella och historiska sammanhang då detta var en händelse som var aktuell på 1960- talet i England. Det samma gäller för (Frykman 1988) då dansbaneeländet var en händelse som utspelade sig i 1940- talets Sverige.

De moraliska entreprenörerna må skifta men agerandet och motståndet mot de ”avvikande” verkar lika oavsett vilket historiskt sammanhang man berör. I Frykmans (1988) studie som utspelade sig i 1940-talets Sverige var det ungdomen och den fruktade sexuella frigjordheten som ansågs vara den stora faran medan det i 1960-talets England mer fanns en oro för bråk och en ny makt hos unga samt oron för konflikter mellan olika grupper och kanske att ”vanligt” folk också skulle bli drabbade. Men i båda fallen är det massmedia som förstorar upp händelser till oanade proportioner. Moralisk panik utbryter när samhället är under förändring och grundläggande värden hotas. Det är viktigt att skilja mellan privata bekymmer och generella problem. Samhällsproblem är ett begrepp som kan användas för att ange en strukturell uppfattning om sociala problem, medan avvikande beteende är ett mycket snävare begrepp. Avvikelse uppstår då någon bryter mot de regler och normer som samhället har. Vi kan komma i kontakt med sociala problem på olika sätt t ex genom expertutlåtande eller massmedia, hur problemen definieras och hanteras beror på vilka uttryck de tar sig och vilken hotfaktor de utgör (Meeuwisse & Swärd 2002) .

Kännetecken

Moralisk panik är inte ett nytt fenomen i vår tid utan går att spåra bakåt i historien och det finns gemensamma kännetecken hos de grupper som drabbas av moralisk panik, som att de är

svaga i förhållande till samhällsmakten, de har beteende som faller utanför de moraliska dominerande ramarna, de kan göras till syndabockar för samhällets problem, de kan tillfredsställa egenintressen hos de härskande (Hilte 1996).

Massmedias roll

Moralisk panik är ett fenomen och begrepp som har studerats av många forskare, och av alla dem som tagits upp i denna studie finns en samstämmighet att massmedia har en stor roll när det gäller att starta och upprätthålla en moralisk panik. Massmedia spelar en mycket framträdande roll när det gäller att förstå, förklara och åtgärda avvikelser. Kontrollkulturen förblir inte opåverkad av massmedias budskap utan blir snarare instämmande i budskapet för att inte verka okunniga. Detta gör att dessa blir ömsesidigt beroende av varandra vilket ytterligare förstärker problemet och massmedia blir själv en av samhällets kontrollörer (Ohlsson 1997). Media är inte bara en spegel för de motsättningar som finns i samhället mellan kontrollkulturen och olika ungdomsgång, utan moraliserar också över de olika aktörernas agerande. Det är också kontrollkulturen som vinner gehör hos massmedia i förhållande till avvikarna som inte tillmäts någon större trovärdighet (Ibid). Saklighet får i dagens media stå tillbaka för en allt starkare betoning på dramatik.

http://www.socialpolitik.com/gamlanummer/arkiv2001/002/s17_hiltes_text.html.

(Meeuwisse & Swärd 2002) menar att massmedia har ett stort inflytande när det gäller att bestämma vad som skall definieras som problem. Vidare menar de att massmedia även är problemskapare av nya typer av problem och kan förändra vissa människors känslighet för vissa beteende som t ex ungdomsvåld genom att media beskriver en ökning av problemet medan kriminologer och brottsstatistiker ställer sig tveksamma.

Reaktioner på Cohens modell och begrepp

Waddington (Goode & Ben –Yehuda 1994) menar att begreppet moralisk panik snarare är en strid om meningsskiljaktigheter än ett analytiskt begrepp. Vidare menar han att det inte finns någon proportion mellan problemet och reaktionen av det samt att det är tid att överge sådana värdeladdade terminologier som moralisk panik. Detta är han inte ensam om då även Åkerström (1996) anser att moralisk panik är ett alltför starkt begrepp då panik enligt ordlista står för skräck, besinningslöshet, våldsam förskräckelse m m. hon anser att man kunde kalla det för indignationsvågor eller moraliska kampanjer istället. Även om Goode & Ben- Yehuda tar upp kritik i sin studie så använder de själv begreppet i de olika modeller som de tar upp

som gräsrotmodellen, makt- elit-modellen samt intresse-grupp-teorin. Begreppet är mycket använt i olika studier vilket innebär att många ignorerat den kritik som moralisk panik har utsatts för och använder det ändå. En fråga som också diskuteras är om de händelser som sker och kallas moralisk panik verkligen sker som t ex med rånöverfall i England på 1970-talet då Hall m fl. (Goode & Ben- Yehuda 1994) menade att ökade rånöverfall bara var ett rykte som skapats av den styrande makten för att dölja ett verkligt hot medan Waddington menar att det verkligen skedde en ökning av rånöverfall vid den aktuella tiden. Åkerströms (1996) enkätundersökning med ungdomar tydde på att unga trodde att andra var mer rädda för brott än de själva var. Detta kan jämföras med begreppet *disproportionality* som Cohen själv använder i sin studie och som innebär att det inte finns någon rimlig proportion mellan graden av oro och verkligt inträffade händelser (Cohen 1972), detta är också vad Waddington menade (Goode & Ben-Yehuda 1994).

Frykman (1988) ställer sig tvivlande till om det var en samhällelig kontrollkultur som ställdes mot det okontrollerade, då han menar att inte alla var kulturkonservativa. Vidare menar han aktionerna kanske var ett sätt att bekanta sig med det nya inte bara att sätta spärrar. Han använder begreppet moralisk panik i sin egen studie om dansbaneeländet och menar liksom Cohen att man måste sätta in händelserna i sin rätta kontext. Frykman menar också liksom många andra samhällsforskare att i ett samhälle som inte är säker på sin kollektiva identitet är det lätt göra enskilda individer, (de som ifrågasätter) till syndabockar för att återställa balansen och förtydliga samhällets normer. Han gör en jämförelse med moralisk panik och begreppet häxeri och menar att anklagelser ofta kom från dem i samhället som hade auktoritet som präster m fl (Frykman 1988). Sahlin (2002) gör även hon en koppling till häxprocesser i sammanhanget rädsla för brott, då hon menar att häxprocesser fanns även om det objektivt sett inte fanns häxor precis som rädsla för brott kan sprida sig även om brottsrisken är liten.

I nedanstående kapitel som är det sista i denna undersökning så gör jag en liten sammanfattning av arbetet samt för en diskussion avseende begreppet moralisk panik där det använts i andra sammanhang än vad som gäller för Cohens studie (1972).

6. Sammanfattning

Avslutande diskussion

I detta sista kapitel gör jag en kort sammanfattning av innehållet i denna studie och klargör resultatet avseende frågeställningar och syfte. Jag för också en diskussion utifrån mina egna tankegångar och reflektioner avseende begreppet moralisk panik och andra samhällsproblem som har avhandlats i ovanstående undersökning.

Jag har under teorikapitlet tagit upp olika teoretiska tankegångar, dels från tidigare forskning såsom Durkheim som utvecklade konsensusperspektivet inom strukturalismen, samt det sociologiska analyssätt som kallas funktionalism. Merton som räknas som en av de ledande företrädarna för det strukturfunktionalistiska perspektivet, samt Birminghamskolan vars subkulturforskning beskrivs som tvärvetenskaplig och samhällsanalyserande. Teoretisk bygger den brittiska subkulturforskningen på lån från flera olika skolor som t ex amerikansk socialekologi samt interaktionistiska teorier från bl a George H Mead och Howard Becker (Ohlsson & Swärd 1994). Det var bl a ovanstående teoretiska tankegångar som inspirerade Cohen (1977) i hans studie avseende moralisk panik och de subkulturer som enligt olika aktörer och moraliska entreprenörer uppfattades som orsak till paniken. Jag har också presenterat vilken påverkan olika professioner, personer i maktposition eller intressegrupper kan ha för att upprätthålla en moralisk panik. En stor del av kapitlet berör hur avvikande beteende och sociala problem kan uppfattas, beroende på vilket perspektiv man utgår ifrån, som relativism som i bred betydelse innebär att ett fenomen måste uppfattas relativt i förhållande till något annat. Medan kunskapsteoretisk relativismen hävdar att det inte finns universella normer eller sanningar, som är giltiga tvärs över individuella, historiska eller kulturella särdrag (Sociologiskt lexikon 2001). När det gäller objektivism är dess utgångspunkt att det är möjligt att producera "objektiv" kunskap om den utanför subjektet existerande sociala och fysiska verklighet. Verkligheten har en egen existens oberoende av mänskliga önskningar och föreställningar. I motsats till ovanstående objektivism så menar subjektivism att verkligheten för sin existens är beroende av ett subjekt som varseblir den eller på något vis reagerar på den, känslomässigt eller viljemässigt. Inom sociologin har konstruktivismen en lång historia symbolisk interaktionism, etnometodologi samt fenomenologi kan alla betecknas som sociala konstruktivister. De har en subjektivistisk

utgångspunkt och ser samhället som en väv av interaktiva, intersubjektiva handlingar och processer.

Begreppet moralisk panik används när samhället eller delar av samhället känner sig hotat. Ofta är det massmedia som tar upp olika samhällsproblem och även i vissa avseenden benämner händelser som moralisk panik men begreppet är som tidigare nämnts svårdefinierat. Begreppet kan vara användbart för att förklara olika samhällsfenomen men det kan vara ett väl starkt ordval i vissa sammanhang. Vårt svenska ordförråd verkar begränsat när det gäller att förklara denna typ av fenomen. Därmed är vi inne på en annan av de centrala frågeställningarna i denna studie, vilken kritik finns mot begreppet? Det framkom att en del forskare anser att begreppet är för starkt ordval i förhållande till händelser som uttrycks som moraliska paniker. Kritiken har dock ignorerats av många forskare och begreppet används i olika studier.

En händelse som jag anser rättfärdigar begreppet moralisk panik är tragedin i World Trade Center den 11 september, detta var en händelse som skapade en världsomfattande moralisk panik. Trots att tragedier, olyckor, dödsfall samt mycket mer sker i världen dagligen så har vi i västvärlden blivit blasé på all information vi får genom massmedia. Men när en stormakt som USA, visar sig vara sårbart, blir vi rädda och får panik. Många människor befann sig i chocktillstånd flera dagar precis som jag själv. Det är intressant att fundera över massmedias agerande och upprätthållande av paniken även i det här fallet med händelsen färskt i minnet. Massmedia visade händelserna på TV oavbrutet vilket gjorde att paniken blev ännu mer paralyserande. Självklart måste massmedia, och skall också informera världen om tragiska katastrofer, men ändå har det sätt, på vilket massmedia framställer händelser stor betydelse. En annan händelse som jag anser skapade en panik var mordet på statsminister Olof Palme 1986. Det orsakade också en världsomfattande moralisk panik, framförallt i Sverige av naturliga skäl. Kan detta hända i Sverige, var den tanke som de flesta hade vid det aktuella tillfället och det väcker fortfarande en förvåning och obehagskänsla när jag tänker på att det verkligen har hänt.

I Cohens (1972) studie var det egentligen inte ungdomsgängen och vad de gjorde som var så fasansfullt utan snarare vad massmedia gjorde dem till, "folkdjävlar". Det är också denna fråga Cohen ställer sig, varför det blev så omfattande reaktioner? Åter kan man konstatera att samhällsstrukturen och den historiska kontexten spelade en avgörande roll som är svår att

förstå i efterhand. Forskare har olika uppfattningar beroende på vilket perspektiv de utgår ifrån. Efterkrigstidens samhällsförändringar hade en viss betydelse menar vissa, andra menar att det fanns moraliska entreprenörer, experter, intressegrupper m fl som hade fördel av att en moralisk panik startade. Vi skall dock inte bortse ifrån att massmedia spelade en stor roll när det gällde att starta och upprätthålla paniken.

Jag anser liksom en del forskare att det finns olika aktörer som har fördel av att en panik utbryter och upprätthålls. Vidare anser jag att det är de med makt i samhället som har störst fördel av paniken, möjligtvis också de olika professionerna kan av olika anledningar ha nytta av en moralisk panik. Allmänheten har kanske inte någon fördel av paniken men de kan möjligen starta och upprätthålla den. De i samhället som har makt kan starta en moralisk panik för att dölja de verkliga hoten som skulle skada dem själva. Jag anser att politiker använder sig av sina positioner för att skaffa sig egna fördelar. De skapar inte direkt moraliska paniker, men undanhåller fakta eller händelser genom avledande manövrar, genom att påpeka andra händelser eller fakta som viktiga eller som hotande om de inte åtgärdas.

Jag kan förstå att olika forskare ställer sig kritiska till begreppet moralisk panik eftersom man kan ifrågasätta hur man skall veta när det är moralisk panik, detta var en del av mitt syfte och frågeställning i den här uppsatsen och något entydigt svar finns inte, vad man tror, beror på vilken teori man tillägnar sig. Frågan är aktuell inom samhällsvetenskapen och många andra begrepp som t ex sociala problem som också är ett ifrågasatt och diffust begrepp som har avhandlats helt kort i denna uppsats.

I många av de fall som finns avseende moralisk panik har det handlat om olika ungdomskulturer och subkulturer, det är lite märkligt att det blivit i samband med ungdomar eftersom de moraliska paniker som jag minns, är de som har med andra samhällsfenomen att göra, som ovanstående katastrof i USA, AIDS- hysterin och pedofilrädslan samt barnpornografi. Det är snarare i dessa fall som jag tycker mig kunna avläsa moralisk panik.

En annan tanke avseende subkulturer och arbetarklassungdomar är att så mycket har lagts på arbetarklassens ungdomar. Jag ifrågasätter om det var så mycket mer avvikande beteende och subkulturer inom den klassen än vad det var inom medelklassen eller om det beror på att arbetarklassens ungdomar var mer synliga. Jag anser att A.Cohens (Ohlsson & Swärd 1994) tankegångar om att arbetarklassens barn vistas i skolor som består av medelklassens

värderingar är viktiga att fundera över. Om man utgår ifrån att de flesta lärarna härstammar från medelklassen och många av barnen härstammar från arbetarklassen skapar det en förståelse av varför det är så mycket konflikter i skolorna som det är. Samtidigt har vi ett stort antal invandrarbarn som har sin kultur och bakgrund.

Birminghamsskolan och deras teorier och idéer avseende ungdomskulturer har haft en stor betydelse dels på grund av att de bröt med den tidigare ungdomsforskningen som bestod av individorienterade och utvecklingspsykologiska teorier. Jag anser att det är viktigt att förstå att samhället och kamratgruppen har en enorm betydelse för ungdomar i en viss ålder samt att skolan har ett stort inflytande. Psykologiska teorier förklarar normöverträdelser som en följd av processer och strukturer i individens psyke vilka härstammar från individens uppväxtförhållanden och livshistoria (Ohlsson & Swärd 1994). Medan de sociologiska teorierna förklarar att all mänsklig handling uppstår genom interaktionen mellan människor t ex inom stämplingsteorin då man menar att avvikelse inte är en individuell egenskap hos en människa utan avvikelse är en process som skapas i relationen mellan människor (Månsson 1998). Samhället utgör en helhet som är mer än summan av delarna menar Durkheim (Gilje & Grimen 1992) och jag är benägen att hålla med. Vi påverkas hela tiden i och av det samhälle vi lever i, skolor, jobb, massmedia samt mycket mer. Ett exempel är barn på dagis, de tillbringar sin största del av dygnet på dagis, vem fostrar dem då? Det blir personalens gränser och värderingar de tillägnar sig mer än föräldrarnas.

Källförteckning

Litteratur

Barbosa da Silva , António (1996) *Analys av texter i* Svensson, Per- Gunnar, & Starrin, Bengt, (red) *Kvalitativa studier i teori och praktik*
Studentlitteratur; Lund

Borgatta, Edgar, F, och Marie L, (1992) *Encyclopedia of Sociology*
Volym 3 Macmillan Publishing Company 866 Third Avenue, New York, NY 10022

Brante, Thomas, Andersen, Heine och Korsnes Olav, (red) (2001) *Sociologiskt Lexikon*
Natur och Kultur, Stockholm

Cohen, Stanley, (1972) *Folk Devils & Moral Panics - The Creation of the Mods and Rockers*
Basil Blackwell Ltd, 108 Cowley Road, Oxford OX4 1JF, UK

Cuff,E,C & Payne;G,C,F, (red) (1996) och D.W. Francis, D.E. Hustler och W.W. Sharrock
Samhällsvetenskapliga perspektiv
Bokförlaget Korpen, Göteborg

Ejrneas, Morten & Kristiansen, Soren (2002) *Perspektiv på sociala problem i USA och Skandinavien* i Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (Red) *Perspektiv på sociala problem*
Natur och Kultur, Stockholm

Eliasson, Rosmari (1995) *Forskningsetik och perspektivval*
Andra upplagan, Studentlitteratur, Lund

Frykman, Jonas, (1988) *Dansbaneeländet*
Natur och Kultur, Stockholm

Gilje, Nils & Grimen, Harald, (1992) *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*
Diadalos AB, Göteborg

Goode Erich, Ben-Yehuda, Nachman (1994) *Moral Panics –The social construction of deviance*, Blackwell Publishers Inc.238 Main Street. Cambridge, Massachusetts 02142

Hilte, Mats (1996) *Avvikande beteende- en sociologisk introduktion*
Studentlitteratur, Lund

Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (2002) *Vad är ett socialt problem?* I Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (Red) *Perspektiv på sociala problem*
Natur och Kultur, Stockholm

Månson, Per, (1998) *Moderna samhällsteorier – Traditioner, Riktningar, Teoretiker*
Femte reviderade upplagan , Bokförlaget Prisma, Stockholm

Ohlsson, Lars, B, (1997) *Bilden av den "Hotfulla ungdomen," - Om ungdomsproblem och om fastställandet och upprätthållandet av samhällets moraliska gränser*
Ord & Text, Värpinge,

Ohlsson, Lars, B & Swärd, Hans (1994) *Ungdom som samhällsproblem*
Studentlitteratur, Lund

Robson, Colin (1995), *Real Research. A Resource for Social Scientists and Practitioner-Researchers*. Oxford UK & Cambridge USA: Blackwell,

Sahlin, Ingrid (2002) *Sociala problem som verklighetskonstruktioner* i Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans, *Perspektiv på sociala problem*
Natur och kultur, Stockholm

Sunesson, Sune (2002) *Sociala problem och samhällsbekymmer i historien* i Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (Red) *Perspektiv på sociala problem*
Natur och Kultur, Stockholm

Swärd, Hans (1998) *Ungdomsproblem* i Denvall, Verner & Jacobson, Tord (Red) *Vardagsbegrepp i socialt arbete*
Nordstedts Juridik AB, Stockholm

Åkerström, Malin (1996) *Våldet, en moralisk panik? Emotionellt engagemang eller publika tyckanden?* I Åkerström, Malin (red) *Kriminalitet, Kultur, Kontroll- en antologi*
Carlssons Bokförlag, Stockholm

Tidskrifter

Socialvetenskaplig tidskrift nr.1 (1998) Hauge, Ragnar
Lars, B, Ohlssons avhandling, *Bilden av den "hotfulla ungdomen" om ungdomsproblem och fastställandet och upprätthållandet av samhällets moraliska gränser*
Värpinge Ord & Text, Lund 1997. Doktorsavhandling försvarad vid Lunds universitet i oktober 1997.

Tidningsartiklar

Svenska Akademiens Ordboksredaktion

Moralisk Panik SvD 23.8.1993, s. 20, sp. 1-2. Eriksson Magnus

Moralpanik Upp & Ner, nr 10/90. S 105. Östman, Klas

Moralisk Panik SvD 14/12 1994, s. 32.

Internet

Augustsson, Per- Anders 2002-02-24 <http://oden.sag.karlstad.se/medie/universitetet>

Hilte, Mats Socialpolitik Nr 2 2001 Droger som mediaspektakel Text:
http://www.socialpolitik.com/gamlanummer/arkiv2001/002/s17_hiltes_text.html

Alla andra sitter bara och pratar <http://www.rif.o.se/kommande/afa11.htm>

